

Felles mål gir
resultat

Side 8

 BONDEVENNEN

Nr. 42 – 16. oktober 2015

VELKOMMEN TIL MEDLEMSMØTER

REGION SØR ROGALAND			Møtelokal	
20	Suldal, Ropeidhalvøya og Hylstranda*) starter 19.45	Man 19/10	Kl 19.45	Ryfylke Fjordhotell, Sand
21	Hjelmeland, Strand, Forsand	Man 19/10	Kl 19.30	Høiland gård, Årdal
22	Finnøy	Tirs 20/10	Kl 19.30	Utsyn, Finnøy
23 og 30	Rennesøy, Austre Åmøy, Randaberg, Stavanger, Kvitsøy, Sola	Tirs 20/10	Kl 19.30	Felleskjøpet avd. Klepp
31 og 32	Sandnes, Gjesdal	Ons 21/10	Kl 19.30	Gjesdal Gjestgiveri, Ålgård
40	Klepp	Ons 21/10	Kl 19.30	Felleskjøpet avd. Klepp
41	Time	Tors 22/10	Kl 19.30	Felleskjøpet avd. Klepp
42 og 43	Nærbø, Varhaug, Vigrestad, Ogna	Tors 22/10	Kl 19.30	Nærbø Samfunnshus, Nærbø
50 og 51	Bjerkreim, Eigersund, Lund, Sokndal	Man 26/10	Kl 19.30	Grendahuset, Helleland
REGION NORD			Møtelokal	
10 og 11	Karmøy, Haugesund, Utsira, Sveio, Bokn, Tysvær	Tirs 27/10	Kl 19.30	Felleskjøpet avd. Haugesund
12 og 13	Ytre Vindafjord, (N. Skjold, Vats, Sandeid), Ølen, Indre Vindafjord (Vikedal, Imsland), Sauda	Tirs 27/10	Kl 19.30	Ølen Kulturhus, Ølen
14	Etne	Tirs 27/10	Kl 19.30	Ølen Kulturhus, Ølen
15 og 16	Odda, Eidfjord, Ullensvang A.sida av Sør fjorden Jondal, Ullensvang V.sida av Sør fjorden, Årvikstrand	Ons 28/10	Kl 19.30	Rosendal Fjordhotell, Rosendal
17	Kvinnherad unntatt Årvikstrandområdet	Ons 28/10	Kl 19.30	Rosendal Fjordhotell, Rosendal
18	Bømlo, Stord, Fitjar	Tors 29/10	Kl 19.30	Stord Hotell, Stord
REGION AGDER			Møtelokal	
60 og 61	Flekkefjord, Kvinesdal, Sirdal Lyngdal, Farsund, Hægebostad	Man 2/11	Kl 19.30	Utsikten hotell, Kvinesdal
62 og 63	Mandal, Lindesnes, Øyslebø, Laudal, Konsmo, Kristiansand, Søgne, Sogndalen, Vennesla, Bjelland, Audnedal	Tirs 3/11	Kl 19.30	Felleskjøpet avd. Kristiansand (Rigetjønneveien)
70	Setesdalen, Evje og Hornnes, Iveland, Åseral	Man 2/11	Kl 19.30	Revsnes Hotel, Byglandsfjord
71 og 72	Åmli, Tvedestrand, Risør, Vegårshei, Gjerstad, Birkenes, Lillesand, Grimstad, Arendal, Froland	Tirs 3/11	Kl 19.30	Eikely Leirsted, Frolands verk

12 og 13 + 14 slås sammen til et møte i Ølen.

15 og 16 + 17 slås sammen til et møte i Rosendal.

Vinn motorsag!

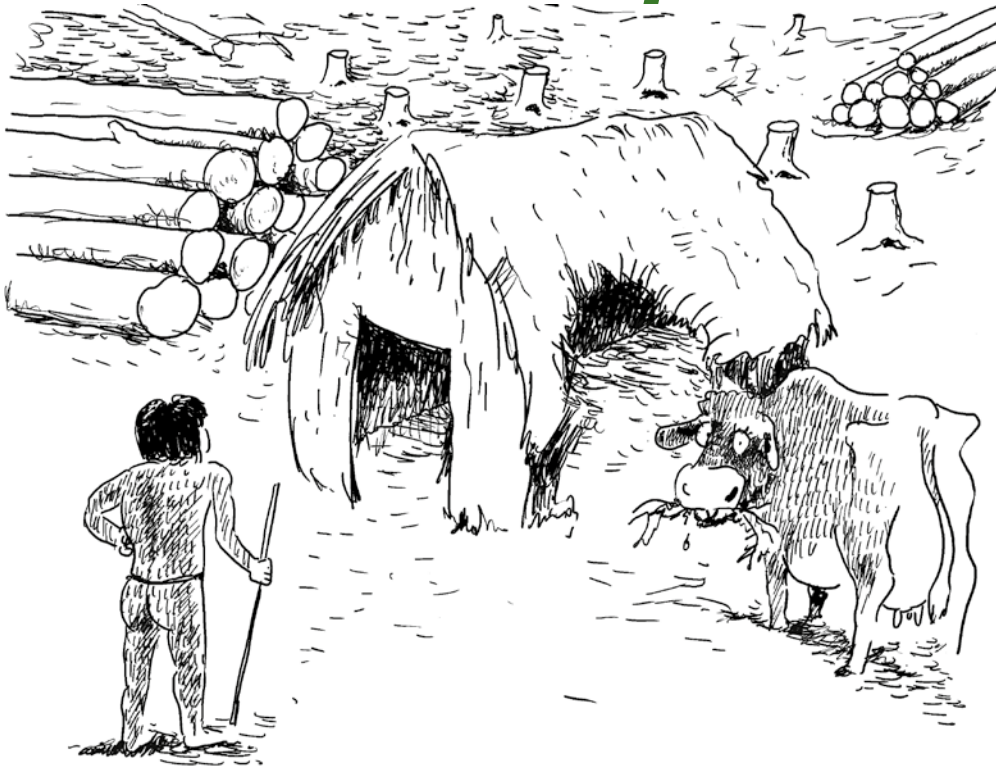
Alle som deltek på medlemsmøta i år kan vera med i trekninga av 15 stk motorsager fra Stihl.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bidrar til økt lønnsomhet for bonden! Vi produserer og selger fôr, gjødsel og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvarer. Vi har 19 butikker og 7 verksteder fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.

Det store samspelet

– **KRAFTFÔRBRANSJEN** har fått meir merksemd på berekraft i råvareforsyninga, fortel innkjøpsdirektør Geir Inge Auklend, i eit intervju med Bondevennen. Når mjølkeprodusentar i Norge har lukkast med å auka avdråttan og feittinnhaldet i mjølka, heng det saman med at palmeolje-produkt frå regnskogområda i Malaysia og Indonesia er ein innsatsfaktor i kraftfôret.

DENNE HELGA rykker problemstillinga om avskoging av regnskogane tett innpå oss. Når bøsseberarar bankar på døra i samband med åres TV-aksjon og ber om ei gåve til Regnskogfondet, er det ei påminninga om at ein av jorda sine viktigaste ressurser er truga. Sidan andre verdskrig er regnskogareala halverte. Av fleire grunnar er nettopp status for regnskogane blitt ein målestokk for det ein kallar berekraftig utvikling.

SAKA ER KOMPLEKS og det sterke fokuset på regnskogen kan grunngevest frå mange synspunkt. Regnskogane er heimen for 260 millionar menneske. I desse skogane føregår det ein kamp, ja ofte ein krig, mellom urfolka og kapitalmakta, representert

ved multinasjonale selskap på jakt etter tømmer, olje, mineraler og andre ressurser. Tap av næringsgrunnlag og buområde fører ofte til eit uverdig liv i fattigdom.

Men regnskogane handlar om meir. Dei er leveområde for 50-80 prosent av jordas plante- og dyrearter. Eit genetisk skattekammer utan like. Vidare har vi klimadimensjonen. Det blir sagt at skogen generelt og regnskogen spesielt er jorda sine lunger. Dei pustar inn karbondioksid og pustar ut surstoff, altså motsett av oss menneske, og er dermed grunnlag for alt liv. Snakk om samspel.

I tillegg har vi skogen si rolle med binding av karbon i ståande biomasse som dempar konsentrasjonen av karbondioksid i atmosfæren og med det forventa temperaturstiging.

DETTE ER NOKO av bakteppet når Norge går inn med milliardbeløp for å stoppe avskoginga. Same bakteppet er det også når kraftfôrbransjen nå kjøper sertifikat for å medverka til ei meir berekraftig utnytting av regnskogen generelt og for å betre den sosiale situasjonen for lokale produsentar av palmeolje.

– Sertifikata er ingen absolutt ga-

ranti mot avskoging, seier Nils Herman Ranum, i Regnskogfondet. Han set krav til at sertifikata skal tilpassast ein null-visjon for avskogingspolitikken.

NÅR STATUS FOR regnskogområda er ei halvering av areala i løpet av 60 år, er vi sjølvsagd samde i behovet for å teikna ein null-visjon for avskoging av regnskogane. Samstundes bør ein vera forsiktig med å snakka ned det viktige initiativet som kraftfôrbransjen og husdyrnæringa nå tek for ei meir berekraftig utnytting av regnskogen, både med omsyn til avskoging og for å styrke næringsgrunnlaget til lokale produsentar.

Ein meir berekraftig produksjon av palmeolje gir ein liten meirpris for norske bønder, på same måte som GMO-fri soya, men om det er ei næring som bør ha evne til å tenka langsiktig og spela på lag med naturen, så er det nettopp landbruket.

Eirik Stople
eirik@bondevennen.no

Årgang 118

Utgjevar:
Bondevennen SA

Abonnement:
kr 950,-

Bankgiro:
3201.05.11916

Redaksjon:
Sandvikveien 21, Hillevåg
Postboks 208 sentrum,
4001 Stavanger

Telefon:
51 88 70 00 (sentralbord)
51 88 72 61 (9.00-15.30)

E-post:
post@bondevennen.no

Internettadresse:
www.bondevennen.no

Redaktør

Eirik Stople
eirik@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 60/976 06 969

Redaksjonen

Jofrid Åsland (red. sjef)
jofrid@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 73 44/938 82 341

Jane Brit Sande
janebrit@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 63

Liv Kristin Sola
livkristin@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 64

Grafisk

Sten Torgeir Solberg
sten@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Thea Hjertuslot
thea@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Abonnement

Ann Solfrid Woldmo
ann@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Annonsar

Grete Botnan
grete@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Framsider

Turid Mæland driv gard saman med ektemannen Gunleik Mæland, på Flatdal i Seljord kommune, Telemark. Dei tar garden til nye høgdar.

Foto:
Jande Brit Sande

Denne veka i Bondevennen

I dette bladet kan du hauste inspirasjon frå spreke bønder og fagkunnskap frå Norsk landbruksrådgiving.

Turid og Gunleik Mæland tok over garden på Flatdal i Seljord då dei var 19 år gamle. Ni år seinare er dei klar for nok ein gong å ta garden til nye høgdar.

Karin Repstad Spanne er i sitt livs comeback. Ho er rådgivar i Tine og driv gard saman med mannen Torstein Repstad Spanne på Finnøy. Då Karin fekk kreft for to år sidan blei mjølkeproduksjonen erstatta av kvigeoppdrett.

Norsk Landbruksrådgiving har skrive fagartiklar om matjord, jord- og fôranalysar, vekstsesongen til grasen og fôring av ammeku.

Få også med deg Martin Svebestad, dagleg leiar i Klepp Rekneskapslag, sin gjennomgang av forslaget til endring av skattereglane i statsbudsjettet.

Bøsseberarar og tv-aksjon sett fokus på palmeolje og truga regnskog. Leiaren tek opp konflikten mellom miljø og effektiv produksjon i landbruket.

REPORTASJAR

Eit felles mål 8
Gjer comeback i livet.....20

NLR

Matjordas år..... 12
Gjødslingsplanlegging til eng
Verdien av jord- og
fôranalysar 13
Skyt grasen
tidlegare no enn før? 14
Fôr ammekua rett i vinter..... 16

FAGLEG

Pas godt på dit afkom –
så bliver de til bedre voksne 24

AKTUELT

Sauer, sløyfer og smil..... 6
Palmeolje, regnskog og berekraft..... 7
Statsbudsjett og skattereform
– generasjonsskifte
Stor endring på rammevilkåra..... 19

DESSUTAN

BvLoggen..... 23
Faglag og møte 27

Spinnegruppe søker namn

Det brenn i peisen, og er god stemning i eldhuset. Ull frå sauene som vert klippa under NM i saueklipping i Bjerkeim, vert karda, spinna og tvinna. Erfarne husflidhender og taktfaste tråkk på rokken. June Stuen f.v., Siv Undheim og Aud Torhild Fjellså har gjort dette mange gonger før.

– Ekte, ekte vare, seier damene, som er med i ei spinnegruppe i Dalane.

Dei viser teknikken og tryllar fram ferdig tvinna garn i nøste.

– Kva er namnet på spinnegruppa?

Det vert taust, damene er svar skuldig. Ulike alternativ vert nemnt, men ingen som var gode nok.

Aud Torhild, Siv og June, håper Bondevennen sine lesarar kan senda inn forslag til namn.

Send inn ditt forslag innan

3. november, til post@bondevennen.no

Beste forslag vert premiert.

Eplekake i kopp

Denne kaka er perfekt når du vil ha noko godt i ein fei. Det tar deg berre eit par minutt å røre saman røra. Koppen setter du i mikrobølgeovnen i ca. 3 minutt. Oppskrifta kjem frå nettsida www.detsotiliv.no.

Ingrediensar (til ein kopp):

6 ss kveitemjøl	1 ts vanilje-
4 ss sukker	ekstrakt
1 ss melis	2 ss egg
0,5 ts kanel	3 ss matolje
	3 ss mjølk

Fyll:

1/2 eple
1 ts sukker
0,5 ts kanel

Du kan eventuelt bytte vanilje-ekstrakt med vaniljestang. Sukkeret kan du erstatte med steviasukker og/eller honning.

Slik gjer du:

Bland det tørre i ei bolle først og ha så i egg, vaniljeekstrakt, matolje og mjølk.

Skrell eit halvt eple og del det i terningar, og stikk eplebitane ned i koppen med deig.

Ha på litt sukker og kanel på toppen, og steik i ca. 3 minutt på maksimal styrke i mikrobølgeovnen.

Du kan også toppe bakverket med krem eller is.

(Kjelde: www.detsotiliv.no)

God appetitt.

For 100 år sidan

Taper høi i næringsværdi under opbevaringen?

Dette spørsmål er søkt besvaret ved tyske forsøk, hvor man opbevarte høi fra naturlig eng og voldhøi av kløver og raigræs i luftige og tørre rum i 3 aar, idet man undersøkte høiets kemiske beskaffenhet ved forsøkenes begyndelse og slutning samt med visse mellemrum og prøvet dets fordøielighet ved fôringsforsøk.

Resultatet blev at den kemiske sammensætning ikke undergik nogen forandring, mens fordøieligheten hadde økt ca. 1 pct. hos høi fra naturlig eng og sunket ca. 3 pct. hos voldhøi iblandet kløver. Forsøkerne har saaledes vist, at høi kan beholde sin fôrverdi uforandret i flere aar, naar det bare opbevares tørt, saa ingen gjæringer finder sted.

Frå BV 42 – 1915

For 50 år sidan

Fleskeproduksjon i Nord-Irland

Med sine omtrent 2 millioner slaktegriser om året, er fleskeproduksjonen uten sammenligning den viktigste jordbruksproduksjonen i Nord-Irland. At det er slik vil vi lett skjønne når vi vet at rundt 30 prosent av de totale inntekter i jordbruket, skriver seg fra denne produksjonsgrein. Dette prosenttallet sier oss samtidig at fleskeproduksjonen betyr mye mer for økonomien i jordbruket i Nord-Irland enn den gjør noe annet sted i Storbritannia eller Sør-Irland.

Frå BV 42 - 1965

Sauer, sløyfer og smil

Dommarane vurderte vêrane, bøndene diskuterte årets beiter. Stemninga var lett og god då det endeleg var tid for kåringsgå på Rauland i Vinje, Telemark.

✓ Jane Brit Sande

Eit knippe sauebønder stilte opp med de flottaste vêrane dei har, i håp om gode poengsummar og raude sløyfer.

- Det var litt ujamn kvalitet, seier ein dommar.
- Den står fint no, når den ikkje er stressa, seier ein annan.
- Fire spener? Ja, då har den litt å gå på!

Bønder og dommarar ler. Eit lystig lag i ridehallen på Rauland. I Vinje var òg beitesesongen seinare enn normalt.

- Det var verre på vestsida, er det ein som seier.
- Når dei endeleg fekk sendt opp dyra, tok jerven føre seg, seier ein annan.

1

2

1) Smila var mange, og latteren satt laust. Det er ikkje berre alvor når det er tid for kåringsgå. Frå venstre (med kops): Knut Rønningen, Gunnar Haugo, Jon Aslak Austjordet, Terje Bakken, og Karluf Håkull..

2) Ikkje alle dyra er like begeistra for mykje folk og fe på eit lite område. Då er det trygt i armkroken hjå eigen bonde.

3) – Dei var gode desse, kommenterte dommar Karluf Håkull. – Ja, eg veit det, eg har kåra dei heime, svarar ho stolt.

Det var god sprett i dyra til Kari Tellefsen, men sløyfa skal på. Gunnar Haugo (t.v) og Karluf Håkull gir seg ikkje.

4) Poengsummar skal høveleg noterast. Ein eigen sekretær er sjølv sagt sett til oppgåva.

5) Kari Tellefsen fortel ho har store lam i år. Snittvekta ligg på heile 46 kg.

3

4

5

Palmeolje, regnskog og berekraft

Meir fokus på berekraftig råvareforsyning i kraftfôrbransjen.

■ Eirik Stople

– Det er fleire grunnar til vårt engasjement i denne saka. Utgangspunktet er at ein årleg totalproduksjon på 60 millionar tonn palmeolje trugar regnskogane og med det klimaet på jorda. Vi er opptekne av måten palmeolja blir produsert på og ønskjer å støtte lokalt eigarskap og småskalaproduksjon, heller enn multinasjonale selskap med gigantplantasjar, fortel innkjøpsdirektør Geir Inge Auklend i Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA).

Nyttig i kraftfôrproduksjonen

Kraftfôrbransjen i Norge nyttar årleg 20.000 tonn palmeolje og årleg forbruk i FKRA er 4.000 tonn.

– Palmeoljefeitt har eigenskapar som gjer det interessant for kraftfôrbransjen, Det stimulerer til høg mjølkeavdrott og til høg feittprosent, to faktorar som er nært knytta til politikk og etterspurnad i marknaden. Til slutt handlar dette om bonden sin økonomi, fortel Arild Eriksen i FKRA.

Deltar i sertifiseringsordning

Interesseorganisasjonen, The Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO), arbeidar globalt for å fremja ein berekraftig produksjon av palmeolje. Verktøykassa er ulike sertifiseringsordningar med definerte standardar for berekraftig produksjon. Eitt vilkår er at det ikkje skal hoggast beskytta regnskog for å produsere palmeolje.

Det er ei utfordring at råstoff til palmeolje som kjem frå sertifiserte plantasjar, i noko grad, blir blanda med råstoff frå konvensjonell produksjon. Om lag 20 prosent av palmeolje på verdmarknaden kjem frå sertifiserte produsentar.

– Kva inneber sertifiseringsordninga?

– Kraftfôrbransjen, i Norge, blei i fjor samde om å basere forbruket av palmeolje på sertifisert produksjon, noko som alle fôrprodusentane har følgd opp i 2015. Vi prioriterer å kjøpe sertifikat frå småbønder og i juni gjorde vi avtale med ei gruppe småbønder i Indonesia om å kjøpe 900 tonn sertifisert produksjon. Seinare har fleire grupperingar frå Indonesia og Thailand blitt godkjende, og nå er vi i sluttfasen for ein avtale som inneber at over halvparten av innkjøpa til

Fokus på berekraftig produksjon av palmeolje. Illustrasjonsfoto. RSPO heimesida.

kraftfôrbransjen blir dekkja av sertifiserte småbønder. Resten av forbruket blir dekkja av sertifisert produksjon frå andre aktørar som oppfyller RSPO kriteria.

Utfordringa er at vi ikkje har sporbarheit i verdikjeda og såleis ikkje veit om det sluttproduktet vi kjøper er produsert etter berekraftige prinsipp. Skulle vi sikre at sluttproduktet inneheld bare sertifisert olje, ville den meirprisen vi i dag gir til småbøndene gå til oppkjøparar, industri og logistikkledd. Dessutan er det ei utfordringa er at berre 20 prosent av palmeolje på verdsmarknaden kjem frå sertifiserte produsentar.

– Kva kostar sertifikata?

– Sertifikat som er kjøpt frå småskala produsentar gir ein meirpris på 3 prosent. Vi betalar vesentleg mindre til dei store selskapa som er med i RSPO ordninga, avsluttar Geir Inge Auklend i FKRA.

RSPO sertifiseringa er utilstrekkeleg

– RFPO sertifikata er ingen garanti mot avskoging, seier Nils Herman Ranum, i Regnskogfondet.

– Kva er svakheita med RFPO-sertifikata?

– Vi ser ein dragkamp blant medlemmene i RSPO om ambisjonsnivået for ordninga. Det har ført til at ordninga, på visse vilkår, tillèt avskoging. Ein aksepterer, til dømes, avskoging for enkelte former for naturskog etter selektiv hogst.

– Korleis vurderer du sertifikatet som kraftfôrbransjen nyttar?

– Det er bra at kraftfôrbransjen vil støtte berekraftig produksjon, men denne ordninga er dessverre ikkje god nok og gjer at bransjen risikerar å bruka palmeolje som kjem frå øydelagd regnskog.

– Korleis ser du på palmeoljeindustrien generelt i forhold til regnskogproblematikken?

– Det har skjedd fleire positive ting dei siste åra. Mellom anna har fleire

av dei store aktørane i Indonesia forplikta seg på høgare standardar enn det RSPO legg opp til. Vi må ha ein nullvisjon for avskoging av regnskogen. Det er positivt at ein av dei verste avskogingsindustriane nå tek grep, men det er for tidleg å friskmelda palmeoljebransjen. Vi snakkar gjerne meir med kraftfôrbransjen for å få dei til å stille dei krava som trengs for å støtte den positive utviklinga.

Eit felles mål

Når dei dreg lasset saman, går det rette vegen.

▼ Jane Brit Sande

Dei var 19 år tok dei over heimegarden til Gunleik, hausten 2006. På garden, som ligg i Flatdal i Seljord kommune, var det to kyr og 30 vinterfôra sauer. Turid og Gunleik var

fast bestemte på at, om dei skulle drive gard var det best å starte tidleg. I tillegg til dyra, fekk dei eit ukjent tal gjerder, eit gammalt hus, fjøs, og sauehus.

– Me starta bygge nytt sauehus same året me tok over. Det var vel blitt for lite før det i det heile tatt rakk å bli ferdig, fortel Turid.

Det nye sauehuset har plass til 120

vinterfôra sauer, dei er i dag oppe i 160. Fjøset på ein nabogard huser dei siste dyra. Sauehuset skal byggast ut, planen er planen er ei vidare utviding av sauehuset til 300 sau

– Me ser føre oss bygginga vil starte i løpet av dei neste fem åra.

Sommarens store prosjekt er oppussing av kufjøset. Dagens ti kyr skal med tida vakse til å telje 20 kyr.

Turid (28) og Gunleik (28) Mæland driv gard med kjøtfe og sau i Flatdal i Seljord kommune, Telemark. Dei har to soner, Olav (4 ½ år) og Halvor (1 ½ år).

Dei har 160 vinterfôra sauer og ti ammekyr.

Garden måler snaut 1.000 daa. Av dette er om lag 20 daa dyrka, og 150 daa er innmarksbeite. I tillegg er det ein støy l som høyrer til garden, der det er beite på om lag 500 daa. Totalt, inkludert leigejord, har bøndene 350 daa dyrka jord. Dei leiger frå 20 forskjellige gardar/bruksnummer.

Turid har ei 80 prosent stilling som arealplanleggar i Vinje kommune. Gunleik er medeigar og prosjektleiar i snekkerfirmaet Telebygg Bratsberg og Mæland AS. Hans stilling måler om lag 60 prosent.

◀ *Turid og Gunleik Mæland har vore bønder og gardeigarar sidan dei var 19 år.*

Turid og Gunleik er begge i arbeid utanom garden. Turid i 80 prosent, Gunleik i 60 prosent stilling. Målet er at dei skal leve meir av garden, og at dei begge med tida kan redusere stillingane sine.

– Det er begrensa kor stort me kan drive her. Kvar bonde er avhengig av mykje leigejord frå fleire forskjellige grunneigarar. Det blir utfordrande å få til eit levebrød av garden, sjølv om ein leiger alle teigane i både eiga bygd og nabobygda, seier Gunleik.

Tar i bruk ressursane

Bratte fjellsider og små jordlappar, er to kjenneteikn for gardane i Flatdal, og store delar av Vest-Telemark. Det same gjeld areala til Turid og Gunleik. Dei har rundt tjue leigekontraktar med naboar og grunneigarar, og anslår at kvar gard har om lag 20 daa dyrka mark i gjennomsnitt.

– Det blir mykje meiningar og bruksnummer å halde seg til. Ein vil ikkje at me køyrer på marka ved bustaden etter ungane si leggetid, ein annan vil at me skal ha hestar beitan- de der om sommaren. Slike ting, det blir mykje å halde seg til, men me får det til, seier Gunleik.

Dei planlegg ei utviding av drifta. 160 vinterfôra sauer skal bli 300, 10 kyr skal bli 20 i løpet av dei kommande åra.

– Utvidinga betyr at me treng meir areal, som vidare fører til fleire kontraktar og fleire grunneigarar.

Turid og Gunleik fortel at dei er

Det er full fart for Olav og Halvor. Olav (t.v.) synast sau er det kjekkaste på garden, tett etterfulgt av traktor.

opptekne av å ta i bruk all den jorda dei har. Dei pussar og gjødslar, sjølv om det er bratt og kupert.

– Me vil ta i bruk alt, same kva arbeid det inneberer. Det er slik me vil driva garden vår, fortel dei.

Beitebruk

Skorve Beitelag, som er eit samanslått beitelag av alle laga i kommunen, held til i Svartdalsheia. I same område ligg støylen til Turid og Gunleik. GPS på 60 av deira eigne sauer er god hjelp i sankinga.

– Me fekk kjøpt brukt GPS-utstyr

frå Telespor, av ein bonde som skulle slutte av med sau. Me har ein del dalasau, og dei går ikkje i flokk, då er dette godt verktøy.

Turid og Gunleik har brukt mykje tid på grøfting og gjerding dei siste åra. All leigejord blir gjerda inn kvar for seg. Sauene beiter heime frå vårslepp til omlag 20. juni, så går dei på fjellbeite til midten av september. Når dyra beiter heime, er dei delt inn i fire grupper, etter kor mange lam dei har fått. Mindre flokkar gir betre kontakt og oversyn på flokken, for bøndene. Før sauene blir sende til fjells, har

Heile familien samla på ei trapp. Olav og Halvor er mykje med mor og far i arbeidet på garden. Eldsteguten Olav har allereie bestemt seg for å bli bonde.

dei blitt sendt frå beite til beite. Med fleire beiteskifter gjennom sesongen, får Turid og Gunleik tid til å gjødsle, og graset får tid til å vakse.

– Sjølv om me leiger av mange forskjellige, er det ikkje store avstandar det er snakk om. Anten opner me berre porten mellom to jorder, eller så treng me berre drive dyra over vegen, seier Gunleik.

Sauene blir sleppte ut på beite i starten i mai, i år var dei ute ti dagar seinare enn normalt. Sau og lam blir sankt frå fjellet i september. Kyr og

sauer er ute til oktober, så langt det lar seg gjere.

– Me må sjølvstekt sjå an vêr, beite og helsa til dyra, seier Turid.

I tillegg til egne sauer og kyr beiter på beita rundt garden og nabo-gardane, har Turid og Gunleik avtale med eit ridesenter om beiting. Hestane blir flytta frå beite til beite, for å beite heilt ned, fram til midten av august. Då skal graset få tid til å vakse fram til sankinga startar.

– Når sankinga er i gang, veg me alle lamma. Dei lamma som veg over

37 kg blir sett på godt gjødsle beite med kraftfôrautomat. Dei sauene som veg under 37 kg sett me inn på fôring med ein gong, forklarar Turid.

Kyrne er hovudsakleg charolais-blandingar, og i tillegg har dei ei telemarksku med kalv. Turid og Gunleik vil ha ei besetning beståande av charolais og hereford-blanding.

– Me har sett at den blandinga fungerer godt på beite, noko som er viktig sidan me har dyra mykje ute, seier Turid.

Ein tidleg start

Gjennomsnittsalderen på bønder i Telemark er på over 53 år. Snittalderen for dei som tek over ein gard er på 50 år, noko som i denne samanheng er rekna som høgt, i følgje Landbruks- og matmeldinga for Telemark 2013

– Det me ofte ser, er at dei som er neste i rekka til å ta over garden, tek anna utdanning, og er godt i alder når dei endeleg tek over garden, seier Turid.

Turid og Gunleik var sjølv unge då dei tok over. 19 år gamle, og fulle av arbeidslyst og pågangsmot, var dei klare for å ta tak på garden.

– Me hadde god arbeidskapasitet, og kunne jobbe mykje før me fekk born, minnest dei.

– Det er viktig at begge er interessert i å driva garden. Det er ei utfordring med samlivet. Men så lenge ein er saman om det, at ein arbeider for eit felles mål, er alt mykje enklare, seier Gunleik.

Då dei tok over garden, starta dei bygge nytt sauehus, Gunleik starta snekre på bustaden deira. Deler av huset er teken vare på, medan resten er restaurert. Men det var ikkje dei einaste prosjekta dei unge bøndene hadde gåande. Gunleik starta opp eit snekkerfirma saman med Tore Gunnar Bratsberg, Telebygg Bratsberg og Mæland AS, og i dag har dei tretten tilsette. Turid tok fatt på studier på Høgskulen i Telemark, avd. Bø i 2007, og har no bachelorgrad i økologi og naturressursar.

– Me var kjappe til å finne løysningar og sjå moglegheiter. Me var aldri redde for å spørje om råd, me gjorde mykje heller det enn å gjere feil.

Dei angrar ikkje på at dei starta tidleg, og er tydelege på fordelane

Turid og Gunleik starta bygginga av sauehuset same hausten dei tok over garden. I løpet av dei neste fem åra vil dei starte arbeidet med å utvide bygget til å romme 300 sauer.

med valet. Likevel har det ei bakside.

– Skal ein bygge seg opp, inneberer dette mykje kostnader, med bygging og alt som høyrer med. I tillegg auker ein gjerne med dyr, og då kjem det ikkje så mykje pengar inn, seier Gunleik.

Neste generasjon

Fire år gamle Olav har eigen åker på garden. Der har han poteter, gulrot, brokkoli, mais og sukkerert. Han har allereie bestemt seg for å bli bonde, og er klar i sin tale på spørsmål om kva som er det kjekkaste på garden.

– Sau, kjem det kjapt frå bonde-spira.

– Ikkje traktor, spør foreldra, lettare overraska.

– Jo, traktor òg, forsikrar han.

Traktorinteressa er sterk, og det er John Deere som er favoritten.

– Han kan fint argumentere med vaksne bønder om kvifor John Deere er den beste traktoren, fortel Turid.

Olav er allereie gong med å bygge opp eiga besetning. Han har kjøpt sau for eigne pengar, og i tillegg har han ei eiga ku, som han fekk i gåve av foreldra. Kua heiter Rosalin, og er ei telemarksku.

Sommarjobb og lokalmat

Sjølv om alle dyra er ute på beiter på sommarstid, står ikkje sauehuset tomt i denne perioden. Tidlegare somrar har dei husa 120 slaktegris. I år hadde Turid og Gunleik fem utgangargris. Kjøtt, frå både gris, sau og storfe, blir selt til Nutheim Gjestgiveri, som ligg like ved garden. Slaktinga

er gjort både hjå Nortura og Vinje slakteri.

– Me skal satse på eigen merkevare, fortel Turid spent.

Det eineste som gjenstår, er at dei blir einige om kva namn som skal stå på pakkane. Vel dei å kalle opp merkevaren etter garden, eller blir det noko anna?

Like ved sauehuset er det ein gammal urtehage. Det er mora til Gunleik som styrer på her.

Matjorda sitt år

I år slår de Forente Nasjoner(FN) et slag for å sikre matjorda si framtid. I nær framtid skal ni milliarder mennesker ha mat hver eneste dag. Hva kan vi gjøre for å bevare og forbedre jorda slik at den kan bli mer fruktbar og gi gode fold?

Inger Birkeland Slågedal, NLR Agder

Målet med FN's internasjonale år for levende matjord, er nettopp å løfte fram betydningen av å ta vare på, og forbedre dyrkjingsjorda. Mat- og landbruksdirektør José Graziano da Silva, i FN, uttalte ved lanseringen av jordåret at «vi må ta bedre vare på matjorda vår». Han sa at dyrka mark på størrelse med 30 fotballbaner, går tapt hvert eneste minutt, noe som globalt tilsvarer 100 millioner dekar per år. Altså ti ganger Norges dyrka-mark årlig.

Årsaken er at jord bygges ned, eller går ut av produksjon på grunn av altfor intensiv drift og dårlig dyrkjingspraksis. Direktør da Silva la til at dersom den nåværende trenden fortsetter vil dyrkbar og produktiv matjord per person i 2050 være en fjerdedel av hva det var i 1960.

Jordvelferd

Jordvelferd er å stille godt med jorda for å få ei levende jord med god plantevekst. Det er bra både for klima og miljø, og for avling og lønnsomhet. Et viktig tiltak er å legge til rette for at mikrolivet i dyrkjingsjorda trives og kan bygge opp en robust jordstruktur, slik at plantene næringsopptak styrkes og utslippene av klimagasser reduseres.

Foregangsfylket, Buskerud, har i flere år jobba med prosjektet; Levende matjord, og de har prøvd ut både mekaniske og biologiske metoder for å løsne jorda og skape en god jordstruktur. På Agder har vi hatt god

Nyspirt pionérblanding og raigras på feltet i Reddal, Grimstad, i slutten av juli. Pionérblanding er både nitrogenfikserende og nitrogenfangende i tillegg til at planterøttene er gode jordløsere.

hjelp av miljøet i Buskerud til å få mer kunnskap om dette viktige temaet, og blant bøndene er interessen stor for å lære om hva de kan gjøre i praksis for å redusere jordpakkinga. Jordåret er en fin mulighet til å spre kunnskap og kompetanse om levende jord slik at dette blir forstått av politikere og tatt hensyn til i praktisk landbruk. I Norge er bare 3 prosent av landarealet dyrkamark og det utgjør kun 2,1 dekar per innbygger. Likevel bygger vi ned ca 10.000 dekar per år. God matjord er en ikke-fornybar ressurs som er opparbeida over hundrevis av år med kultivering. Nydyrking koster penger og det tar tid før jorda er like produktiv som gammel kulturjord.

Praktisk tilnærming

Mange bønder ser at jordpakking er uheldig, men det er ikke alltid så lett å vite hvordan man skal unngå det. NLR Agder er i gang med prosjektet:

Optimal jordvelferd – for miljø, kvalitet og lønnsomhet i planteproduksjonen på Agder 2015-2017. Hovedmålet

er å øke kunnskapen og finne fram til tiltak som kan øke jordvelferden i praktisk jordbruk.

Vi registrerer pakkegrad og dagens drift på fire grovfôrbruk, og neste år skal vi prøve ut tiltak som tilpassing av lufttrykk og hjulustrustning, samt metoder for spredning av husdyrgjødsel. I tillegg har vi storskalafelt på to tidligpotetbruk der vi registrerer pakkegrad, og foretar ulike forbehandlinger som mekanisk jordløsning på deler av feltene, og biologisk jordløsning med pionérblanding og raigras på andre deler av feltene. Allerede i høst kan vi se at veksten er bedre der det er foretatt mekanisk jordløsning, men det å få til en varig god jordstruktur er et langsiktig arbeid. I løpet av prosjektet vil vi lage en veileder for bedre jordvelferd og vi vil følge opp arbeidet med anbefalte tiltak rundt om på gårdene.

Hensikten med FN's jordår må videreføres slik at vi fortsetter å arbeide for å bevare og forbedre matjorda vår, både i Norge og globalt.

Fullt utvokst pionérblanding og raigras på feltet i Reddal, Grimstad, i begynnelsen av september. Pionérblanding er ei allsidig grønnkjødslingsblanding med vintervikke, blodkløver, honningurt og ettårig raigras.

GJØDSLINGSPLANLEGGING TIL ENG

Verdien av jord- og fôranalyser

Ingvild Luteberget Nesheim
NLR Rogaland

Jordprøver

I henhold til forskrift om gjødslingsplanlegging skal det tas representative jordprøver hvert 4.-8. år på all jord som garden disponerer. Dette skal brukes som grunnlag for gjødslingsplanlegging, der gjødslingsbehovet korrigeres etter nivået på jordprøvene. Det skal analyseres for blant annet pH, fosfor (P) og kalium (K), men det er mulig å få analyse av kalsium (Ca), magnesium (Mg), syreløselig kalium (KHNO₃) og/eller kobber (Cu) i tillegg.

pH

pH i jorda forteller oss om behovet for kalking, men på rein organisk jord (myrjord), er det en fordel med en kalsiumanalyse (Ca) for å få god nok informasjon om kalktilstanden.

Fosfor

Fosfor binder seg sterkt til jorda. Overskuddsfosfor fra ett år vil være mindre tilgjengelig neste år, og bidrar derfor til å bygge opp reserver av fosfor i jorda. Mye fosfor i jorda er ikke ønskelig, fordi fosfor er en begrenset ressurs på verdensbasis. Det kan forsvinne ut i bekker og vann og bidra til forurensing, eller bli bundet i jorda der det har lite nytteverdi for plantene. Derfor skal en ikke tilføre mer fosfor enn det plantene kan nyttiggjøre seg av.

Kalium

Det er to analyser av kalium, K-AL og K-HNO₃. K-AL-analysen viser lett tilgjengelig kalium, som finnes i jordvæska, eller bundet på partikkeloverflatene. Dette alene gir ikke et godt bilde på hvor mye kalium som er tilgjengelig for planten gjennom vekstsesongen, da noe blir frigjort fra minerala. Derfor analyseres det også for syreløselig kalium, K-HNO₃, som sammen med K-AL gir det beste må-

Illustrasjonsbilde.

let for plantetilgjengelig kalium i jorda. K-HNO₃ forandrer seg lite over tid, og det er derfor ikke nødvendig å bestille denne analysen på alle jordprøvene ved hver jordprøvetaking. På rein organisk jord, (myrjord) analyserer vi ikke for K-HNO₃, da det er små kaliumreserver i denne jordtypen.

Andre mineraler

Magnesium, kalsium og kobber kan analyseres etter ønske, og anbefales særlig der det er mistanke om mangel av disse mineralene.

Fôrprøver

Etter hvert som det har blitt mer vanlig å analysere grovfôret, har vi sett verdien av å bruke også disse analysene i gjødslingsplanleggingen. Jordprøvene gir svar på pH og jordas innhold av mineraler, men en fôrprøve gir svar på hva som faktisk har blitt tatt opp i graset. Her får vi en tilbakemelding på gjødslingen som er utført i vekstsesongen, noe som gir oss mulighet til å korrigere for kommende sesong. Dette forutsetter at det bestilles mineralanalyse ved fôrprøvetaking.

Fosfor og svovel

Innholdet av fosfor i graset forteller ikke så mye om gjødslingsstatus av fosfor, ettersom plantene ikke tar opp mer fosfor enn det de har behov for. Fôrprøvene gir også analyse av svovel, som forteller om det har vært nok svovel tilgjengelig for plantene. Svovel er bestanddel i aminosyrer, som bygger opp protein. Svovel kan derfor være begrensende faktor for proteinbygging, om det er for lite. På den måte kan svovel påvirke proteininnholdet i melka, men nok svovel er også viktig for å oppnå gode avlinger. Svovel finnes i husdyrgjødsel, men ved lav jordtemperatur er det vanskelig for plantene å få tak i denne svovelen. Derfor kan tilførsel av svovel i kunstgjødsel være aktuelt for å øke

**Her kjem fire artiklar
 innsendt av Norsk
 Landbruksrådgiving
 på oppdrag frå
 Bondevennen.**

svovelinnholdet i graset, særlig til 1. slått, når jordtemperaturen ofte er lav.

Kalium, kalsium og magnesium

Ved for mye tilgjengelig kalium, kan plantene ha et luksusopptak. Dette avsløres ofte av fôrprøvene. Et høgt kaliuminnhold kan være uheldig, fordi det hemmer opptaket av kalsium og magnesium, og kan derfor bidra til økt forekomst av melkefeber. Kalium bør ses i sammenheng med innholdet av kalsium og magnesium, men også KAD-verdien. Et lavt innhold av kalium i fôret, tyder på at graset ikke har fått nok kalium til optimal avling. Vi ser stor variasjon i kaliuminnhold i fôrprøvene og bruker dette aktivt i valg av type kunstgjødsel. Dette gjelder særlig der det er blanding av f.eks. gris- og storfegjødsel, der det kan være vanskelig å bestemme hvor mye kalium som faktisk tilføres via gjødsla.

Protein

Proteininnholdet i fôrprøvene forteller om mengde tilført nitrogen er passe i forhold til avlingsmengde. Proteininnholdet er også påvirket av avstand mellom gjødsling og slått, men ofte gjenspeiler det gjødslingsnivået i forhold til avlingsmengde. Ønsket proteininnhold i grovfôret er 14-16 prosent. Høgere innhold tyder på for sterk gjødsling i forhold til avlingsmengde, og lavere innhold tyder på for svak gjødsling. På denne måten kan vi korrigere gjødselplanen ut fra fôrprøvene.

Vurdere avlingsmengde

Ingen år er like med tanke på vær og temperatur. Derfor kan det være vanskelig å forutse avlingsmengde til 1. slått om våren, når gjødsla skal ut. Særlig i år, der en kald vår gav god busking, og mange steder svært gode avlinger, var det vanskelig å treffe med nitrogentilførselen. Likevel er det viktig å gjøre en vurdering av grasarealet i forhold til hvor mye en kan forvente at enga skal yte, og gjødsle ut i fra det.

Skyt graset tidlegare

Dei to siste vekstsesongane framstår som så ulike som vekstsesongar vel kan vera.

Liv Østrem,
NIBIO Fureneset

Sol og varme i 2014 gav store avlingar og enkle innhaustingsforhold. I 2015 slapp kaldvêret og regnet aldri heilt taket, og på tampen av vekstsesongen står det att usådde areal, og også engareal der siste slått ikkje er hausta. Ifølgje klimarapportar, vil auka variasjon mellom åra vera malen framover, noko som gjer det vanskeleg å planleggja frå år til år, t.d. om ein skal ta to eller tre slåttar. I tillegg til dei store variasjonane mellom år, har me også ei sterk kjensle av at våren kjem tidlegare, og at hausten varer lengre no, enn for nokre tiår sidan. Det er vanskeleg å dokumentera at grasplantene har endra utviklingsmønster, men tidlegare haustetidspunkt dei seinare åra, må kunne tilskrивast høgare temperatur om våren.

Langsiktige endringar i nedbør og temperatur

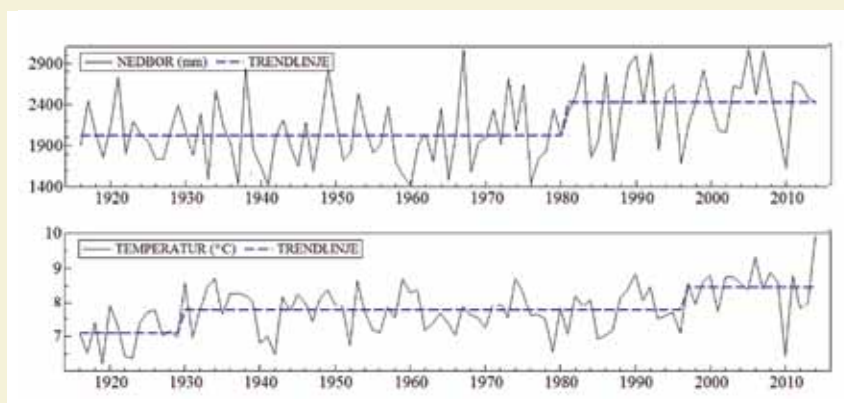
Endringar i temperatur og nedbør for dei siste hundre åra, er vist i figur 1, for Bergen (Lorentzen, 2015). Nedbørsmengda auka tidleg på 1980-talet. Årsgjennomsnittet auka frå 2020 mm i perioden 1916-1980, til 2430 mm i perioden 1981 til 2014. Auken på 410 mm i året skjedde i løpet av

ein ganske kort periode. Endringane i lufttemperaturen har gått over tre fasar, der temperaturen begge gongene har auka med 0,7 grader; den siste endring i slutten av 1980-åra. I løpet av dei siste hundre åra har lufttemperaturen i Bergen (Florida) auka med 1,4 grader. Ifølgje Lorentzen (2015) går det mellom to og fire år mellom dei «tørre» og «våte» åra, og mellom «varme» og «kjølige» år.

Standardnormal-periodar

For å sjå endringar over tid, har ein laga såkalla normalverdiar for spesielle 30-årsperiodar, med start 1901-1930. Ein "standardnormal-periode" er middelverdien av vêrsituasjonen for ein slik periode, og verdiane vert nytta til samanlikning av meteorologiske data som nedbør, temperatur, innstråling, vind osv. Dette blir då referansar i meteorologien og klimatologien fram til neste normalperiode.

I dag samanliknar ein veret med middelverdiene for 1961 – 1990, og neste normalperiode blir 1991 – 2020. Så langt i denne perioden (1991-2014) er temperaturauken størst i perioden januar til april, når ein samanliknar med siste normalperiode, i Bergen ca. 0,9 grader. Sidan vintrane i utgangspunktet er milde på Vestlandet, vil ein slik temperaturauke klart påverka vekststarten, som om våren kan defi-

Figur 1. Lokalklimatiske endringar av nedbør og lufttemperatur dei siste 100 åra og trendlinje for større endringar for Bergen-Florida (Lorentzen 2015).

no enn før?

nerast som 5 dagar på rad med døgn-middeltemperatur ved bakken over 5°C.

Enno sikrere dato for vekststart får ein om ein kan nytta jordtemperatur målt ved 10 cm djupne, sidan moldrike jordartar når denne temperaturen seinare enn meir sandrike jordartar som lettare gir slepp på vatnet. Tidlege grasartar som raigras og raisvingel, responderer med nesten umiddelbar bladvekst når temperaturen når 5 °C, medan det kan gå nokre veker før timotei syner vekst på same måten. Altså, om me ikkje har oversikt over dato for vekststart, tilseier ein høgare vinter-vårtemperatur, at vekststarten er tidlegare enn før. Graset vil så krevja ein viss varmesum for å nå skytingsstadiet. Med unntak av slike kalde vårar som i 2015, vil plantene også nå viktige utviklingssteg som skyting-bløming tidlegare enn før, sidan innstrålinga normalt er stor.

Temperatur er viktig for vekst og utvikling

Vekst og utvikling i engvekstane startar når luft-/jordtemperaturen når eit visst nivå om våren. Mai månad har gjennomsnittleg minst nedbør i heile året. Det er derimot mykje lys i denne perioden, og dei lange dagane gir nok innstråling til at plantene set stenglar og aks. Det er likevel temperaturen som er viktigast drivar for utviklinga fram til skyting. Når me ser tydeleg i aksa i eit grasbestand, kallar me dette byrjande skyting. Dette er eit definert utviklingssteg i grasartane våre, knytt til slåttetidspunktet. Ved full skyting er heile akset fullt synleg. Neste stadium er bløming.

Spørsmålet er om tidspunktet for skyting har endra seg over tid. Det finst ikkje eksakte data som viser om grasartane skyt tidlegare no enn før. For det første vert frøblandingane endra fordi det kjem nye sortar til, og nye sortar kan ha tidlegare eller seinare skytingstid. Ein annan grunn er at engvekstane ikkje lever lenge nok til at ein får registrert dei langvarige endringane. Det gjeld til og med den

Vekst og utvikling i engvekstane startar når luft-/jordtemperaturen når eit visst nivå om våren. Illustrasjonsbilde.

snart hundreårige timoteisorten, Grindstad. Det er slik at «Grindstad anno 2015» er ulik «Grindstad anno 1980» fordi denne sorten, ulikt andre godkjende grassortar, har endra seg med klimaet i denne hundreårsperioden. Altså må me sjå korleis meir langvarige artar har endra seg.

Fenologiske hagar

Fenologi fortel oss om korleis klima påverkar viktige periodiske endringar hjå planter og dyr, gjennom året. Viktige fasar for trea er t.d. lauvsprett, bløming, fruktmodning og lauvfall. Som del av eit europeisk samarbeid for å sjå samanhengen mellom plantevekst og klima, finst det meir enn 50 fenologiske hagar, leia av Humboldt-universitetet i Berlin. Dei to norske hagane, Fana ved Bergen og Kvithamar i Stjørdal, vart etablert midt på 1960-talet. Alle desse fenologiske hagane har genetisk like tre og buskar, dermed vil variasjonen i utvikling av m.a. lauvsprett, koma som følge av miljø, dvs. temperatur og daglengde. Artar som det vert registrert på, er bjørk, bøk, rogn, søtkirsebær med fleire. Bjørk reagerer på temperaturendringar, og i Stjørdal har knoppsprett på bjørk starta over ei veke tidligare sidan hagen vart etablert, noko som tydeleg tilseier ei klimaendring. Tilsvarende endringar er sett i Fana. Sidan nokre artar reagerer på temperatur og andre på daglengde, vil ein ikkje sjå slike endringar i alle artane.

Veksetid i praksis

Registrert temperaturauke over tid, og spesielt temperaturauken tidleg på året, samt observasjonar i dei fenologiske hagane, tilseier at eit tidlegare slåttetidspunkt dei seinare åra må kunna tilskrivas ein temperaturauke på våren, som påverkar planteutviklinga. Om ein ser litt vekk frå dei store årsvariasjonane, er det i engdyrkinga lettare å gjera seg nytte av tidlegare vekststart om våren enn lenger veksetid om hausten. Mykje nedbør og høg jordfukt om hausten verkar heller avgrensande med tanke på om forlenga veksetid kan nyttast i praksis.

Referanse:

Klima i Norge 2100. Kunnskapsgrunnlag for klimatilpasning oppdatert i 2015. NCCS report no. 2/2015. Redaktørar: I. Hanssen-Bauer m.fl. (<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/2015/September-2015/Klima-i-Norge-2100/>)

Lorentzen, T. 2015. Klimaet i Bergen er forandret. Kronikk i Bergens Tidende 21.09.2015.

Fôr ammekua rett i vinter

Beitesesongen går mot slutten og mange har tatt inn kyrne og avvendt kalvene. For de som praktiserer vårkalving, er en viktig utfordring i innefôringssesongen å unngå at kyrne blir feite før neste kalving.

Ingrid Møgedal,
NLR Rogaland

Unngå feite dyr ved kalving

Ønska hold til ei ammeku ved kalving er rundt 3,5 holdpoeng. Dyr som er for feite eller for tynne etter avvenning, bør derfor slankes eller fôres opp de nærmeste månedene. For å oppnå dette bør du gruppere dyra etter hold og alder, og fôre de deretter. Drektige kviger kan stå sammen med kyr som er litt tynne. Det er ønskelig at både slanking og vektøkning skjer i tidlig drektighet, ikke de siste tre månedene før kalving.

For kyr som er normalvektige ved avvenning, er det ofte en større utfordring å hindre de i å bli for feite, enn at de blir tynne. Feite kyr får ofte uønska store kalver, og har vist seg å ha mer kalvingsvansker, sammenlignet med kyr i normalt hold. Lange og harde kalvinger gjør at både ku og kalv blir slitne, og det er en ekstra belastning i en allerede krevende si-

tuasjon. Kalvingsvansker påvirker også råmelkskvaliteten negativt. For å oppnå en best mulig start på ammeperioden, er det derfor viktig å holde kyrne i passe hold helt frem til kalving (Figur 1.).

Eter mer enn de har behov for i tidlig drektighet

Ammekyr i tidlig drektighet har et energibehov på ca 5,5 FEm per dag (ku 650 kg). Dette er bare halvparten av energien kua trenger når kalven dier mest (figur 1). For å unngå at dyra blir feite i gjeldperioden må de altså få tilført mindre energi, enten i form av at fôret er mindre energirikt, eller at de eter mindre mengde fôr (restriktiv fôring). Seint slått grovfôr og ammoniakkbehandlet halm (NH₃-behandlet halm) er egnede fôrmidler til ammekyr, men det overrasker nok mange hvor lite energi i grovfôret dyra trenger, før de legger på seg.

Med utgangspunkt i at ei ku kan ete 1,5 kg tørrstoff (ts) fra surfôr pr 100 kg kroppsvekt, vil ei ku på 650

kg med appetittfôring kunne ete 10 kg tørrstoff i løpet av en dag. Ved appetittfôring med et seint slått grovfôr med en energikonsentrasjon på 0,80 FEm/kg ts, vil denne kua kunne ete nesten 8 fôreheter i døgnet. Det gir en overfôring på nærmere 50 prosent og en vektøkning på dyra blir resultatet. Dette betyr at selv et grovfôr med en energikonsentrasjon med 0,80 FEm, er for energirikt for ei ammeku på appetittfôring. Det lave energibehovet i tidlig drektighet, gjør at den beste løsningen er å fôre en begrenset mengde energifattig grovfôr, eller NH₃-behandlet halm og tilby dyra ubehandlet halm etter appetitt (tabell 1). På denne måten vil dyra få ete seg mette samtidig som de ikke blir overfôra på energi. NH₃-behandlet halm inneholder lite protein, og ensformig fôring med dette må kombineres med proteinrikt kraftfôr.

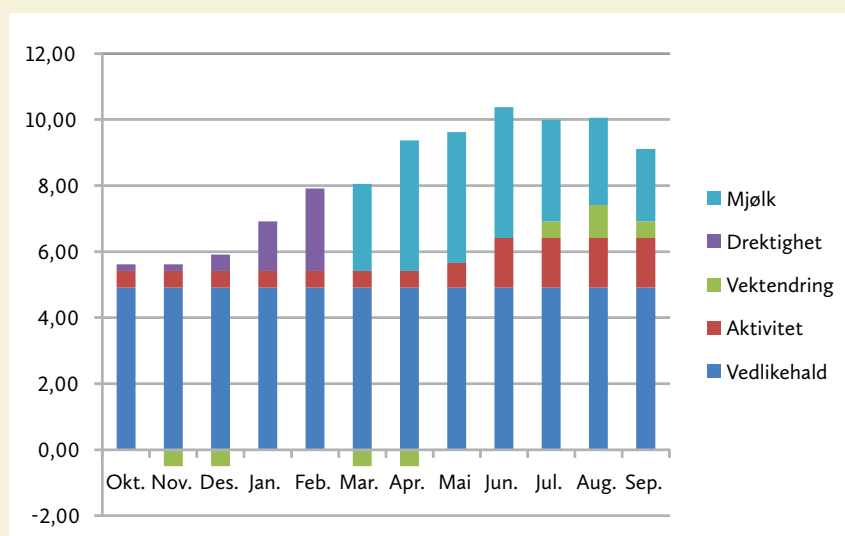
Ammekyrne har i tillegg behov for mineraltilskudd gjennom hele drektigheten. Dette kan gis som pulver som strøs over surfôret, kraftfôr tilsett ekstra mye mineraler, eller som boluser (Tabell 1).

Sterk restriktiv fôring kan gi utfordringer

Et alternativ til appetittfôring med lite energi er å fôre dyra restriktivt. Det vil si at de står uten grovfôr, i store deler av døgnet. Dette er likevel ikke å anbefale da dyra vil bli rastløse og ofte høylytte. Sterk restriktiv fôring gjør at kyrne ikke får dekket sitt behov for vomaktivitet og tidsfordriv, og regnes som dårlig dyrevelferd.

Fôring før kalving

I ukene før kalving reduseres kuas evne til å ta opp grovfôr fordi kalven tar så stor plass at den begrenser vomma. Dette, i tillegg til økt energibehov knyttet til utvikling av kalven, gjør at kuas energibehov øker til ca 7,5 FEm pr dag. Siden grovfôropptaket går ned, bør kyrne de siste to til tre ukene før kalving få et mer energirikt grovfôr, og i tillegg tilvennes kraftfôr. Proteinbehovet til kua øker

Figur 1. Energibehov, FEm/dag, til voksen ammeku på 650 kg med kalving første mars. Merk at kua tærer på holdet i visse perioder. Fôrrester er ikke tatt med (Øystein Havrevoll, Nortura)

før kalving, og kraftfôr vil bidra til å dekke dette behovet. Egna grovfôr i denne perioden inneholder 0,85-0,90 FEm/kg ts (Tabell 2).

Fôring etter kalving

Ved kalving starter melkeproduksjonen til kua, og energibehovet øker dramatisk. Tidlig høstet grovfôr med høyt energiinnhold (over 0,90 FEm/kg ts), vil kunne dekke energibehovet alene. Ved bruk av mindre energirikt grovfôr blir det nødvendig med 1-2 kg kraftfôr. Det er alltid behov for mine-raltilskudd til kyrne.

Kjenn grovfôret ditt

Som det kommer frem av denne artikkelen er det viktig å vite hvilken grovfôr kvalitet du har, slik at du kan prioritere det beste fôret til tiden før og etter kalving. Med en grovfôr-analyse får du informasjonen du trenger for å sette opp fôrplaner tilpasset de ulike dyregruppene, og unngå sløsing med verdifullt grovfôr.

Det er en viktig utfordring i innføringsperioden å unngå at kyrne blir feite før neste kalving. Illustrasjonsbilde.

Kilder:

Bioforsk Fokus, Økologisk selvrekrutterende storfeproduksjon-kort innføring
 Kan ammoniakkbehandla halm erstatta grassurfôr? Øystein Havrevoll, Nortura

Fôring av kviger og ammekyr gjennom året. Øystein Havrevoll, Nortura

Tabell 1. Eksempel på fire fôrplaner ved ulike grovfôr kvaliteter i tidlig drektighet (Energibehov: 5 FEm/dag). Surfôret i dette eksempelet inneholder 30 prosent tørrstoff, men tørrstoffinnholdet i surfôr vil variere mye med grad av fortørking. I tillegg til ulike grovfôr kvaliteter får dyra fri tilgang på ubehandla halm.

Grovfôr kvalitet	Kg grovfôr	Ubehandla halm
Middels slått gras (0,85 FEm/kg ts)	17 kg grassurfôr (4,25 FEm)	Etter appetitt
Seint slått gras (0,80 FEm/kg ts)	20 kg surfôr (4,8 FEm)	Etter appetitt
Svært seint slått gras (0,75 FEm/kg ts)	23 kg surfôr (4,9 FEm)	Etter appetitt
NH ₃ -behandla halm + Surfôr (0,71 FEm/kg ts, 85 % ts) + (0,85 FEm/kg ts, 30 % ts)	5 kg NH ₃ halm (3 FEm)+ 4 kg surfôr (1 FEm) + 1 kg kraftfôr	

Tabell 2. Eksempel på fire fôrplaner ved ulike grovfôr kvaliteter i sein drektighet (Energibehov: 7,5 FEm/dag) Surfôret i dette eksempelet inneholder 30 prosent tørrstoff, men tørrstoffinnholdet i surfôr vil variere mye med grad av fortørking. I denne tabellen er det satt et grovfôropptak til 8,5 kg ts for å illustrere hvordan grovfôr kvaliteten påvirker kraftfôrbehovet når det nærmer seg kalving.

Grovfôr kvalitet	Kg Surfôr (30% tørrstoff)	Kraftfôr
Middels slått gras (0,85 FEm/kg ts)	28 kg (7,1 FEm)	0,4 kg
Seint slått gras (0,80 FEm/kg ts)	28 kg (6,8 FEm)	0,7 kg
Svært seint slått gras (0,75 FEm/kg ts)	28 kg (6,4 FEm)	1,1 kg
NH ₃ - behandla halm + surfôr (0,71 FEm/kg ts, 85 % ts) + (0,85 FEm/kg ts)	6,5 kg NH ₃ halm (4,5 FEm) 4 kg surfôr (1 FEm)	2 kg

TILBOD TIL DEG

Få Bondevennen heim i postkassa di 40 gonger i året

Dette er årets siste nummer som blir gitt ut i samarbeid med Norsk Landbruksrådgjeving. Du har motteke 7 nummer av Bondevennen gjennom dette samarbeidet. Me har meir å by på! Vil du bli abonnent?

Kontakt oss på tlf. 51 88 72 61 eller post@bondevennen.no.

Ved teikning av abonnement for 2016, får du bladet gratis ut 2015.

I tillegg får du tilgang til den digitale utgåva av bladet.

Abonnementspris for 2016 er kr 990,-.

Me håpar du vil vere med oss framover!

 BONDEVENNEN

Fagbladet for sør- og vestlandsjordbruket

STATSBUDSJETT OG SKATTEREFORM – GENERASJONSSKIFTE

Stor endring av rammevilkåra

Forslaget til statsbudsjettet forverrer den skattemessige situasjonen ved overdragelser av gårdsbruk innen familien. Samtidig foreslås det regelendringer som fjerner skillet vi har hatt mellom aktive gårdbrukere og bortforpaktere ved skattepliktig salg av jord og gårdsbruk.

Innsendt av
Martin Svebestad, Daglig leder i
Klepp Rekneskapslag SA

Ved generasjonsskifte foreslår regjeringen å fjerne den spesielle regelen om skattefrihet ved salg av alminnelig gårdsbruk til familiemedlemmer. I dag kan en selge et gårdsbruk skattefritt dersom en har eid det i minst 10 år, dersom det selges til et familiemedlem, dersom det karakteriseres som alminnelig gårdsbruk, og dersom kjøpesummen er lavere enn 75 prosent av fullverdi.

Store konsekvenser

De fleste generasjonsskifter innen landbruket oppfyller disse vilkåra, og det er dermed et stort antall gårdsoverdragelser som før var skattefrie og som nå blir skattepliktige dersom forslaget blir vedtatt.

Konsekvensene kan bli store, og skattemessig vil dette kunne oppstå på to måter.

- Det blir skatteplikt for selger dersom gården blir solgt for en pris som overstiger de bokførte verdiene hos selger. Dette vil være situasjonen for de aller fleste selgerne.
- Kjøperen har hatt mulighet til å skrive opp verdiene. Tidligere kunne verdien skrives opp til 100 prosent av fullverdi, og de siste par årene til 75 prosent av fullverdi. Denne muligheten foreslås fjernet ved at det nå kun er mulig å skrive opp verdien til den avtalte kjøpesum.

Forslag til nye skatteregler forverrer den skattemessige situasjonen ved eiendoms- overdragelser av familiebruk innen familien (illustrasjonsfoto).

sum.

Den delen av gårdsoverdragelsen som gjelder bolighuset vil fortsatt være skattefritt dersom selgeren har bodd her ett av de to siste åra.

Vi kan vise dette med et tenkt eksempel for gevinstberegning for selger: (Tabell)

Siden avtalt kjøpesum er under 75 prosent av takst vil dette salget, etter dagens regler, være skattefritt, mens det med tallet i eksempelet vil bli en skattepliktig gevinst på kr 1.500.000

Kjøper vil samtidig miste sin mulighet til oppskrivning til 75 prosent av takst. I eksempelet vil dette si at inngangsverdien på jord, kvote og bolig med nye reglene blir kr 3 000 000 og ikke kr 4 500 000 som det ville vært etter dagens regler.

Selger har fortsatt en mulighet til å overdra gården etter de såkalte kontinuitetsreglene. Dermed vil overdragelsen være skattefri for selger, men

kjøper må da fortsette med kjøpers bokførte verdier selv om en betaler en høyere kjøpesum. I dette tilfellet vil det si at kjøper starter med et avskrivningsgrunnlag som kun er 1/3 av en det en ville gjort etter dagens regler, noe som vil kunne øke skatten betydelig for ny bruker.

Endring skatteplikt ved gevinster

Her foreslås det skattelempninger som vil være positive for mange. I dag er det slik at aktive jordbrukere som skal selge gården skattepliktig eller avstå jord til utbygging eller lignende må skatte med opptil 50 prosent av gevinsten, mens bortforpaktere har sluppet med 27 prosent som er dagens sats på alminnelig inntekt. Det foreslås nå lemping på dette, slik at også salg av jord og gårdsbruk fra "aktive" bønder skal skattes med den nye satsen for alminnelig inntekt på 25 prosent.

Vurderinger

Vi anbefaler de som står foran et eierskifte vurderer konsekvensene gjerne sammen med eierskifterådgiver. I tillegg vil anbefale å delta på kurs. Det er mange spørsmål knyttet til et eierskifte, der skatt og avgifter bare er en side av saken.

	Totalt	Bolig	Jord, melkekvote, kårhus og driftsbygninger
Takst	8 000 000	2 000 000	6 000 000
Avtalt kjøpesum	4 000 000	1 000 000	3 000 000
Bokført verdi selger		800 000	1 500 000
Skattepliktig gevinst		0	1 500 000

Gjer comeback i livet

Karin blei alvorleg sjuk midt i livets oppoverbakke.

Avvikling av mjølkeproduksjonen blei ikkje så alvorleg, ved sida av kampen for livet.

▼ Jofrid Åsland

Eit gult skilt peiker veg opp ein bratt bakke til eit kvitt gildt gardshus. I gardsrommet er barna i full leik. Dei har sitt eige heimesneke leikeparadis. I vindaugget kjem ei vinkande hand og eit smil til syne.

– Velkommen.

Karin Repstad Spanne rekk fram ei slank hand, og inviterer inn til lunsj. Lukta av bakst fyller huset, gongkaker heiter det. Ei kake steikt på takke, som er typisk for Finnøy. Barna benker seg rundt kjøkkenbordet. Det er haustferie.

– Kor gamle er dykk?

Det er journalisten som spør.

Filip er 10 år, Viktor er 8 år, Rose er 6 år og William er 4 år, men han er i barnehagen.

– Eg er jo blitt skikkeleg gamal no, 43.

Karin røper alderen gjennom smilande lepper.

– 43 er jo ikkje så gamalt. Vent til du blir 70. Det kallast gamalt.

Viktor veit korleis han skal ordlegge seg når det kjem til ei dame i sin beste alder.

– Det er sant. Kvart år eldre er ein fest. No heddar me mot 70. Det er jo ikkje kult å stoppe på 40.

43-åringen ler godt når barna trekk fram saltoen ho tok ute i marka her om dagen.

Dette var ein vag draum då ho låg i sjukesenga. At ho skulle få oppleve kvardagen igjen, og Karin nyt kvardagslukka i fulle drag. Det har ikkje alltid vore slik.

Finnøy framfor New Zealand

Ho hadde vore på New Zealand før,

og skulle dit for å studere eit par år. Utdanninga ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås var unnagjort. Onkel, som dreiv med mjølkeproduksjon på Finnøy, ville pensjonere seg. Bror til Karin flytta inn på garden for å drive, men gav seg etter eit par år, og tilbodet kom Karin sin veg. Ville ho bli bonde på Finnøy eller student i utlandet? Ho flytta til Finnøy med 26 år på nakken. Der budde ho i det gamle huset på garden saman med ei venninne og ein dreng. Slik kunne ho drive gard med mjølkeproduksjon ved sida av å vere tilsett som rådgivar i Tine.

Etter kvart fann Torstein vegen inn i livet hennar. Karen frå Grimstad var glad i skogsarbeid og flink til å mekke. Maskinane fekk også eit betre liv etter at han kom til gards. Karin hadde hovudfokus på dyra, medan Torstein konsentrerte seg om arbeidet med jord og maskinar. Etter kvart arbeida Torstein fulltid på garden.

◀ *Karin nyt familielivet, og sett stor pris på kvardagane etter sjukdomsperioden. (F.v.) Torstein, Karin, Rose, Filip og Viktor, som er i treet.*

Draum og mareritt

Barna rundt kjøkkenbordet skulle eigentleg vore fleire. To tvillingjenter var dei første som kom til verda i denne søskenflokk. Foreldra fekk ha dei hjå seg ein kort sommar, før dei to jentene døde.

Karin og Torstein har opplevd at det verste marerittet blei verkeleg.

– Det var eit stort mørke.

Karin veit at to tapte liv i familien alltid vil prege dei. Barna veit at kvinneprosenten i familien kunne vore høgare. Heldigvis kan ljuset overvinne alt.

Høge ambisjonar for mjølkeproduksjonen

Pågangsmotet og drivkrafta var på topp, men samtalen om å avvikle mjølkeproduksjonen var i gang. Dei hadde ei liste der positive og negative sider ved å drive mjølkeproduksjon blei notert. I fjøset hadde dei gjort ein del, for å modernisere drifta så mykje som mogleg. Taket blei løfta ved hjelp av tømmer frå eigen skog, skåre på eiga sag. Torstein var sjølvsgatt mannen bak arbeidet. Fôrvogn og kraftfôrvogn sytte for mykje av fôringa, og avtakar på mjølkemaskinane sikra at kyrne fekk lik mjølking kvar dag.

– Eg er 11. generasjonsledd på denne garden. Det har truleg vore mjølkeproduksjon her sidan 1640.

Karin har ført ei stor arv vidare. Ekteparet finspissa produksjonen for stadig høgare mjølkemengde per dyr. Dei var gjerne i fjøset fire gonger i døgnet for å sikre at dyra fekk hyppig tildeling av grovfôr. Smertegrensa for tap av liv var null. Karin inviterte slakke kalvar inn på grovkjøkkenet, der barna fekk æra av å lære vakle-vorne kalvar å gå.

– Me var alltid bakpå. Først kom barna, så kom dyra, så kom gjerder og grinder.

Galoppen mot klokka var heftig. Dei inseminerte med barn i bæremeis og frukosten var sjeldan heile famili-

en med på. Fjøset hadde ein stor og viktig plass i livet på garden til familien Spanne. Dei klatra stadig høgare på listene over dei høgast ytande besetningane i landet. Ambisjonane var høge, men arbeidstimane mange.

Alvorleg sjuk

Det byrja med ein liten kul høgt oppe i brystet. Karin trudde det var ein seneknute, men ville likevel la legen sjå på den. Meldinga om at den vesle kula var ein aggressiv form for kreft kom som lyn frå klar himmel. Genetisk tilfeldig, og veldig brutalt, ramma sjukdomen familien sin kvardag.

Det er to år sidan Karin blei operert for kreft. I kjølvatnet av operasjonen kom cellegiftkurar og strålebehandling. Det var cellegiftkurane som var verst. Karin blei veldig dårleg, og blei sendt med ambulanse til sjukehuset etter første kur. Kroppen reagerte så sterkt på behandlinga at ho måtte leggest inn for kvar kur.

– Me blei rett og slett redde. Då eg sat i bilen ein dag, og var veldig slakk, kom ideen til meg. At me skulle sende mjølkekyrne til eit anna fjøs.

Karin såg at mannen hadde mykje å stri med, med ansvar for fire små barn og fullt fjøs. Ho visste om eit robotfjøs i nærleiken som ikkje gjekk på full kapasitet. Bonden der ville gjerne

Dette biletet er teke for ganske nøyaktig to år sidan, og er frå tida med cellegiftbehandling på sjukehuset. (Foto: priva).

hjelpa dei. Der var kyrne i tre månader. Då hadde familien funne ut korleis dei skulle organisere seg rundt sjukehusopphald og behandlingar. Under Karin sine sjukehusopphald flytta anten mora, søstera eller søstera til Torstein inn i huset.

Nokre kalvar går framleis ute og nyt haustsola. I bakgrunnen er våningshuset på garden.

Her er Viktor i barna sitt heimesnekra leikeparadis like utanfor huset.

Då mjølkekyrne drog

Ballongar og barnelatter fylte eit nyvaska fjøs. Barna feira bursdagsselskap der. Dagen etter flytta kyrne inn att, og etter fire månader var det på tide med ein god gammaldags auk-sjon. Fjøset var fullt av folk, og mjølkekyrne drog frå garden.

Interessa for mjølkeproduksjon var framleis på topp. Like etter at dei hadde seld kyrne drog ekteparet på kuutstilling i Danmark, trass i at dei visste at mjølkeproduksjon ikkje var det rette for dei. Lista over utfordringar vart for lang.

– Livet er for sårbart. Me ynskjer ikkje å ha det så heise.

I dag veit Karin og Torstein at valet var rett. Dei skuldar ikkje berre sjukdomen for avgjersla, men sjukdomen fekk fart på prosessane.

Karin trekk fram ei bok onkelen har skrive. Den skal kvart av barna hennar ein dag få med seg. I boka er garden si historie festa til papir med ord og bilete. Familien Spanne skal skrive vidare på historia, med kviger og utan mjølkeproduksjon.

Eit sårbart yrke

– På eit vis er me glade for at det var eg som blei sjuk. Eg var tilsett i Tine, og fekk hjelp av det offentlege med ein gong.

Karin fortel om mykje god støtte frå arbeidsgjevar og kollega gjennom sjukdomsperioden. Ho var sjukemeldt i eitt år, deretter trappa ho gradvis opp arbeidsmengda som rådgivar i Tine. Etter sommarferien i år var ho tilbake på jobb i full stilling.

Torstein har også fått seg jobb i tillegg til garden, og arbeider som prosjektleiar hjå Norsk Energiteknikk. Då Karin var sjuk arbeida han fulltid som bonde, og var truleg ikkje godt nok forsikra om han hadde blitt sjuk.

– Det er først i ettertid at me har sett kor viktig det er med gode forsikringar. Det er eit sårbart yrke å vere sjølvstendig næringsdrivande, med ansvar for dyr.

Ekteparet sitt attmed kvarandre ved kjøkkenbordet. Sola skin og ut-sikten over sjøen sett prikken over i-en. Dette er ei solskinshistorie. Ei historie som handlar om å finne tilbake til lukka i kvardagen.

Livet smiler

– Når fekk du friskmeldinga?

– Den får eg aldri.

Karin forklarar med roleg røyst om kontrollar og medisinar. Ho skal gå på medisinar i ti år etter at cellegift og stråling var over. I sommar var ho på det ho kallar toårskontroll, og fekk beskjed om at ho ikkje treng kome til kontroll meir enn ein gong årleg.

– Me har landa godt på andre sida. For meg kjennest det som å surfe på

ei bølge. Det kan regne ute, men på innsida er det solskin.

Alle kan sjå at denne dama har fått ein ny vår. Ho kjenner seg full av kref-ter, og sett stor pris på ulike prosjekt på garden. I forseinka 40-års presang fekk ho ein Kobelco gravemaskin på 8 tonn. 43-åringen skryt ikkje av at ho er best til å handtere maskina, men ho meistrar den. Karin er fasinert over kor mykje ho får gjort ved hjelp av skuffe og spakar. Hønsegarde har ho også laga, slik at dei endeleg kunne få høner til gards.

Minna om då barna fekk køyre rally med klippemaskinen på mam-ma sitt hovud, og kjensla av å så vidt kunne fote seg, vil alltid vere lagra. I ljøs av minna er kvardagen vakker og meningsfull. Kjensla av å alltid vere bakpå med gardsdrifta er borte.

Saman med Rose og Viktor viser Karin veg ned til fjøset. Kviger og kal-var har akkurat kome inn. Drifta på garden består av kvigeoppdrett og sal av mjølkekyr. På den måten får Karin og Torstein ta vare på interessa for avl og ku. Målet er å avle fram gode mjølkekyr, som andre kan ha nytte av.

Karin fortel at det å ta avgjersler er lettare etter ho blei sjuk. Ho tenker – det kan ikkje ta livet av deg.

– Me har det godt, og trivst med gardsdrifta slik den er i dag. Skulle nokon vere i liknande motbakke i livet, håper me dei kan få nytt mot av å høyre vår historie. Det er derfor me er her. For å hjelpe kvarandre, slik at livet blir lettare å leve.

Karin, Torstein, Rose, Filip og Vik-tor vinkar.

– Velkommen igjen, seier dei til journalisten.

Ein kunne trudd dei var gamle kjende.

Fakta om garden

Karin og Torstein Repstad Spanne driv gard på Spanne på Finnøy i Rogaland. Saman har dei barna Filip (10), Viktor (8), Rose (6) og William (4).

Til garden er det 95 dekar dyrka jord, 100 dekar beite og 100 dekar skog. Drifta er kvigeoppdrett. Totalt har dei 30 kviger, og sel årleg ca. 15 nykalva kviger.

Denne hønsegarden har Karin laga sjølv, og hønene er blitt veldig flinke til å gå i stigen.

Knut Erik Ulltveit

36 år. 2 barn.

Bonde med ammekuproduksjon.
Brannmester og vinter-
vedlikeholdsarbeidar i Gjerstad
kommune, kommunestyremedlem
for SP, styremedlem i Aust-Agder
Bondelag.
Bur på Gjerstad i Aust-Agder.

Nye tider

Da har høsten meldt sin ankomst, og vi går en mørkere årstid i møte. Som bonde er det noe eget ved høsten. Da er slåttene unnagjort, forhåpentligvis er alt av frø som var tenkt i bakken, dyr ute er i disse dager på flyttefot hjem fra beite, for å nevne noe.

I mitt tilfelle så har jeg nylig flyttet inn i nytt fjøs, kalvene er skilt fra ammekuene og det høres langt avgårde. Da er det bare å fortsette den intensive fôringa og lusbehandle kalvene fram til levering som blir nå i månedskiftet. Det er jo veldig spennende å se hvordan det nye fjøset fungerer framover, om alle kuene legger seg i liggebåsen eller om det er en og annen som absolutt må bli liggende i skrapegangen eller i drivgangen. Det er det litt tendenser til det nå første uka, men regner med at dette avtar og de finner sin plass i en liggebås.

Det er veldig gledelig å se det positive engasjementet rundt en slik satsing. Mange sambygdingar som tar turen for å kikke på nybygget nå som dyra har kommet inn og vil se hvordan det skal driftes. I tillegg så er det

selsvagt interesse for dette i miljøet også. Jeg håper at et slikt prosjekt gjør til at flere ønsker å satse framover i nærmiljøet. Det er veldig viktig å ivareta bondenæringa på hvert enkelt sted, antall bønder blir færre og færre. En tanke jeg har gjort meg

En slik møteplass tror jeg er veldig bra, min erfaring er at bønder koser seg stort på en slik arena. Vi må jo ikke glemme at vi er kolleger.

er at det lokale Bondelaget må ta en mer sentral rolle i tida framover. Ser selsvagt utfordringa med å få tida til å strekke til for mange, men jeg tror likevel dette er viktig. Får man i gang Bondekafer tidlig vår og senhøstes, da med et skikkelig godt opplegg og et tema som er aktuelt i tida, og en bra foredragsholder så har jeg stor tro på at dette vil dra mye folk til loka-

let. Kanskje er det lurt å samarbeide med nabolag også. En slik møteplass tror jeg er veldig bra, min erfaring er at bønder koser seg stort på en slik arena. Vi må jo ikke glemme at vi er kolleger.

Etter kommunevalget i høst så er det et faktum at Senterpartiet har fått minst 100 ordførere. Vi vet jo at det dette er folk som har god kontakt med grasrota, og sannsynligvis står landbruket sterkt i deres kommune. Det er her vi bønder og Bondelag har påvirkning og innflytelse, vi må være frempå og by på oss selv slik at politikerne kan bruke oss som høringsinstans, da er vi med på å gjøre en forskjell. Jeg tror at det lokale Bondelaget må invitere seg inn i det politiske liv i starten dersom det ikke er særlig kontakt fra før. Det er det lokale Bondelaget som kjenner sine forhold best. Kanskje en presentasjon i starten av et kommunestyremøte er en fin anledning? Husk at det nye kommunestyret blir konstituert nå i oktober, og vi har med det mulighetene foran oss.

DESSE SKRIV I BVLOGGEN:

Alf Johan
Walgermo Lima,
Rogaland

Olinn Slettebø
Gjedrem,
Rogaland

Anders
Sæleset
Hordaland

Marianne
Kvalvik Kvame
Sogn og Fjordane

Linda
Brakstad,
Møre og Romsdal

Jannicke
Holmgren Stokke,
Telemark

Pas godt på dit afkom – så bliver de til bedre voksne

Får du nok ud af dine kalve med den nuværende praksis? Du har en chance og den kommer aldrig igen.

Rikke Engelbrecht
KalveRådgiver, Vestjysk
Landboforening, Danmark

Sunde og trivelige kalve er dejlige at arbejde med, og langt mere motiverende for dig som bonde, sammenlignet med en syg kalv. En syg kalv tager lang tid at passe, og arbejdet synes til dels nytteløst. Vi bliver effektive i vores tidsforbrug, og når en masse, når alle kalve drikker af sig selv og ikke kræver medicinske behandlinger, vædsketerapi osv.

Koster tid og mange penge

Vi ved det godt, det føles så let at sige, men dette til trods, går det alligevel ikke så let i praksis. Diarréer alene i kvægbruget i Danmark, hvor vi har ca. 650.000 malkekøer, koster erhvervet 45 millioner danske kroner årligt. Det er rigtig mange penge, når vi tænker på, at vi kun er knapt 4.000 mælkeproducenter.

Det er klart, at ikke alle diarréer kan undgås, men med fornuftige rutiner kan vi i hvert fald fjerne 80 % af tilfældene. Så falder gennemsnitsomkostningen for den enkelte kvægbruger fra ca. 11.000,- DKR, til 2.200,- kr. Og husk på dette er kun de direkte omkostninger, relateret til øjeblikstab. Den langsigtede effekt af at opdrætte sunde kalve, der resulterer i holdbare og højt ydende malkekøer, er IKKE regnet med i billedet, og giver naturligvis et væsentligt vigtigere bidrag til total økonomien på din bedrift. Det er jo netop dette der sikrer dig vejen som fremtidens bonde!

Hvor er dine udfordringer?

Spørgsmålet du bør stille dig selv er, hvor er dine udfordringer, ser du jævnligt diarréer eller luftvejslidelser,

og ikke mindst trives dine kalve optimalt? Har du problemer med at ex. 50 % af kalvene rammes af diarré ved 10. levedøgn. Da er det her vi tager fat, se tilbage på i første omgang, de første 10. døgn af kalvens tid. Eventuelt skal vi tilbage til sinko programmet og korrigere. For når først kalven er blevet syg er det for sent. Vi kan reparere, men resultatet bliver aldrig helt så godt som hvis kalvene havde forblevet sund og rask.

Kontroller tilvækst

Et godt sted at starte er med at måle kalvenes tilvækst. Den letteste måde er at anvende et målebånd, så kan du gøre det direkte, der hvor kalven står opstaldet. Tag gerne nogle stykker, ex. følg 5-10 kalve fra fødsel og vej dem igen når de er 4 og 8 uger gamle. Så har vi et rimelig godt estimat for, hvordan tilvæksten på netop din gård ser ud. Og skidt med hvad de danske, norske eller for den sags skyld amerikanske anbefalinger siger. Du skal kigge indad og først og fremmest få et billede af, hvordan netop dine dyr trives. Og det er klart at det hele handler om immunitet og smitstoffer. Er der for mange smitstoffer i forhold til immuniteten (antistoffer), bliver kalvene syge og vokser ringere. Desuden kan du selv gøre en masse ved hjælp af foderets kvalitet.

Mere mælk og høj tilvækst

Normal biologisk tilvækst, også kaldet "accelerated growth", eller blot høj daglig tilvækst, er egentlig blot det vi arbejder efter. Der findes vist ikke ret mange, hvis overhovedet nogle produktionsdyr, der ikke fodres efter højest mulige daglige tilvækst, bortset fra vores malkekvægskalve. Og det er klart, at om kalvene fodres for dårligt, så tvinger vi dem reelt til at udnytte noget fast føde allerede ved 1-2 ugers alderen. Noe som de egentlig først er nogenlunde i stand til at udnytte og optage ved ca. 6 ugers alderen. Det bliver derfor vanskeligt for

dem at klare eventuelle virus, bakterier og parasitter, de jo altid møder på deres vej. Derfor har industrien i Danmark, så vel som mange andre steder i Europa og Nordamerika, de senere år i langt højere grad rettet sig mod konceptet mere mælk per kalv per dag. Således at vi i mange besætninger arbejder med gennemsnitlige daglige tilvækster på malkekvægskalve på 1000-1300 g per dyr per dag i perioden fødsel og op til 60 dages alderen.

Råmælk er afgørende

Før du virkelig begynder at eksperimentere med en højere daglig tilvækst i dit kalvehold, er det dog vigtigt at få sagt at dette IKKE lykkes, uden der er 98% styr på dit råmælksprogram. Så inden du går i gang med mere mælk per kalv per dag, bør du sørge for, at der tages nogle blodprøver fra de yngste kalve. Således at vi får svar på om de er tilstrækkeligt immuniserede eller ej. Det letteste er at tage totalblod og undersøge serum (blodet) for totalprotein. Og du bør tage så mange prøver som muligt, da

5 Q'er

Er her noget galt, skal vi i gang med råmælksprogrammet, hvor de vigtigste punkter er de 5 Q'er:

- Quickly – Tildel råmælken hurtigst muligt efter fødsel. Optimum er inden for max 4-5 timer.
- Quantity – Tildel råmælk svarende til 10% af kropsvægten.
- Quality – Brug kun råmælk af en høj kvalitet. Mål den, digital Brix er bedst.
- Quantify – blodprøv jævnligt dine kalve for optagelse af antistoffer.
- sQueaky clean – følg rutiner der sikrer lave bakterietal i din råmælk.

Fagartikkelen er innsendt av Rikke Engelbrecht på oppdrag fra Bondevennen. Hun er kalverådgiver, Vestjysk Landboforening, Danmark

en enkelt prøve jo kan være fra den nederste fraktil, så helst 4 prøver eller flere. Men tag dem du kan, og så kig på spredning og gennemsnittet.

Gode rutiner

Og observer, observer og observer. Din hygiejne skal være på top, når du arbejder med nyfødte og unge kalve. Dette kan dog føles svært at kontrollere. Men mælkeprøver og dyrkninger på både råmælk og øvrigt kalvemælk, observasjon af kalvenes liggeunderlag, også i form af dyrkningsprøver, kan bringe dig rigtig langt.

Men det kræver faste rutiner for ALLE opgaver i kalveholdet, både for hvordan råmælken udmalkes, hvordan den lagres og opvarmes og hvordan den tildes, – hvor meget og hvordan. Skal det ske i kælvningsarealet, eller skal kalven flyttes osv. osv. Og da der ikke er den samme arbejdskraft tilgængelig døgnet rundt, skal der altså findes rutiner og simple praksiser, så opgaverne let og smertefrit overdrages.

Kalvene tåler masser af mælk

Egentlig synes det simpelt, men specielt punktet omkring kalorier, godt foder, forbigås en del i praksis. Her er det vigtigt at huske på, at kalve ikke bliver syge af meget mælk, snarere tværtimod. Det bliver kun syge af mange liter mælk per kalv per dag, hvis mælken er kold eller har store temperatur udsving, hvis nærings-

stofindholdet svinger meget mellem to fodringer, hvis den er bakteriefyldt eller er af dårlig kvalitet eller uhenigtsmæssigt sammensat (ex mælkepulver som ikke er til kalv). De tåler MASSER af mælk, også selv om de optager det 2 ganger dagligt. Det er jo faktisk præcist det foder de skal anvende til at udvikle organer, muskler og knogler og ikke mindst til at modstå al den smitte vi jo ikke kan undgå.

Så budskabet bør være: få styr på dit råmælksprogram og sæt derefter fokus på din mælke- og fastfodringsstrategi. Du har en chance og den kommer aldrig igen.

Brug mulighederne

Figur 1 viser tydeligt, at råmælksmængden alene kan sikre dig extra

1.000 kg i 1. såvel som 2. laktation, såfremt du giver dine kalve 4 liter indenfor første levetime i stedet for 2 liter. Det er en fuldstændig fantastisk payback rate. Og kalvene, der fik 4 i stedet for 2 liter var sundere, havde højere daglig tilvækst og færre behandlinger. Så mulighederne er der. Spørgsmålet er blot om du bruger dem.

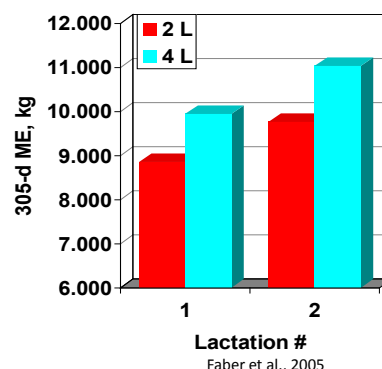
Arbejdet med vores køer og kalve skal være sjovt, og kalve der hopper og danser er i hvert fald en stor hjælp på vejen.

Rikke Engelbrecht er tilsett som kalverådgjevar ved Vestjysk Landboforening, i Danmark. Ho kjem til Jæren tirsdag i neste uke, for å snakke om kalv og kalvestell.

Figur 1

Langtidseffekter af at tildele tilstrækkeligt kolostrum

- Kalve fik enten 2L el. 4L høj kvalitetsrig kolostrum indenfor 1t efter fødslen
- Alle efterfølgende fodringer var identiske
- Kalve der fik 4L havde højere tilv., mælkeydelse i 1. og 2. laktation (+1200 kr) – Færre døde/syge!

5 K'er

Når du ellers har fået godt styr på dit råmælkeprogram skal du altså følge de 5 k'er:

- K = Kolostrum håndtering
- K = Klean = renlighed
- K = Kontinuitet
- K = Kalorier (godt foder)
- K = Komfort (opstaldning)

BLI MED PÅ KALVEKURS

Møt Rikke Engelbrecht fra landbruksrådgivingen i Danmark.

Auditoriet på Øksnevad videregående skole

Torsdag 22. oktober 2015 kl. 10.00 – 15.00

Program

- Innledning: Stell av Sinku og kalv i Norge, *Kay Arne Aarset, Tine og Ingrid Ropeid, FKRA*
- Stell av sinku, *Rikke Engelbrecht*
- Stell av kalv, *Rikke Engelbrecht*

Rikke Engelbrecht har tittel agronom, samt en doktorgrad (phD) innen kalvehelse. Hun blir sett på som «Kalvedronningen» i Danmark, og er kjent for å være meget engasjert og snakker direkte «fra leveren». Hun er uten tvil Danmarks mest kjente kalverådgiver.

Det vil være et måltid varm mat og kaffe under kurset.

Kursavgift: 500 kr /person.

Påmelding

Innen 19. oktober til Ingrid Ropeid FKRA, tlf 916 09 800 eller e-post ingrid.ropeid@fkra.no

Les mer på www.fkra.no eller kontakt en av våre storfekonsulenter.

Felleskjøpet Rogaland Agder

FAGLAG OG MØTER

Årsmøte Sandnes

Bondelag

Årsmøte blir onsdag den 21. oktober kl 19.30 i Bødenes Hus, Sandnes.

Program blir:

-Advokat Endre Skjørestad kommer og forklarer oss om allemannsretten, kva betyr den for deg som bonde og grunneigar. Kva har folk lov til og gjer på min eigendom.

-Ordinert årsmøte, sjå årsmeldinga. Innkomne saker må leveres styret innen 11. oktober.

-Rogaland bondelag kommer

Fram 4H

arrangerer plastinnsamling lørdag 17. oktober kl 10-13

hja Ragnvald Horpestad/Orrevegen 468.

Time svinealslag

arr. slakteridag på Nortura, Forus, tysdag 27. okt. for medlemmer.

Frammøte kl. 10.00 på Forus.

Styret

HMS-KURS I DALANE

Kurset er delt i 3 bolkar på totalt 12 timar:

Del 1: måndag 26. oktober kl. 19.30-22.30 på Landbruksenteret, Helleland 3-timars kveldskurs med lærar.

Del 2: sjølvstudium på eigen pc (6 timar)

Del 3: Gardsbesøk med lærar (tidspunkt blir bestemt første kvelden).

Lærar: HMS-rådgjevar Arnfinn Særheim.

Pris: HMS-medlem: kr 1 900,-. Andre: kr 3 000,-

Deltakar nr 2 frå same gard: kr 1 300,-.

Påmelding seinast fredag 23. okt. til NLR Dalane, tlf. 51 49 72 88 el.

A. Særheim, tlf. 975 28 555

HMS-kurs på Fatland

Jæren, Hommersåk

Kurset er bransjetilpasset for bønder, avløser og andre interesserte, og dekker kravet til arbeidsmiljøloven og KSL.

For påmelding og nærmere informasjon, ta kontakt med Fatland Jæren v/Berit Pettersen tlf. 95 20 03 40 eller kurslærer May Ann Levik tlf 958 15 477

Sted: Fatland Jæren, Hommersåk

Dato: 22. oktober 2015, kl. 19.00

Eigersund Bondelag

har årsmøte 20. okt. kl. 19.30, på møterommet over Nortura medlemsbutikk.

Assisterende landbruksdirektør Geir Skadberg og ordfører Odd Stangeland blir med oss. Møt opp og delta i en viktig debatt om framtidens landbruk i vårt distrikt.

Styret

Kurs: Bedre Bonde

Går over 4 kvelder: 27. okt., 3. nov, 10. nov og 17. nov, kl. 19.30-22.

Vaulali Leirsted, Tau.

Bedriftsledelse og veivalg. For deg med tradisjonell drift, eller du som har eller vurderer annen næring på gården.

Påmelding innen 12. okt. til Karoline Kvamme, tlf. 99 78 52 25 // karoline.kvamme@nlr.no

Arr: Klepp Rekneskapslag og NLR Rogaland,

i samarbeid med Rogaland Bondelag og Bygdeutvikling i Ytre Ryfylke

Suldal Bondelag

har årsmøte torsdag 22. okt. kl. 19.45 på Kulturhuset, Sand.

Styret

Gjesdal Sau & Geit

Værelaget: Gi beskjed i god tid om du trenger ny vær, eller om væren har blitt tapt på sommerbeite.

Bytting/utlevering av vær er blir 28. okt. på Kyllingstad, fra kl. 18:00 og utover!

Kontaktperson er Eirik Gilje, mob 986 27 984.

Styret

Gjesdal Sau & Geit

Radlemøte:

Tirsdag 20. oktober inviterer vi til Radlemøte!

Møte vil ta sted i kjellaren på Gjesdal bygdehus kl 19:30

Med oss på møtet kommer Hadle Nevøy som er Landbruksdirektør i Rogaland.

Magnus Søyland vil fortelle litt frå jakt-nemda i Gjesdal.

Det vil bli servering av pizza og brus, og selvfølgelig kaffi!

Velkommen til ein hyggelig kveld!

Styret

Årsmøte Klepp Bondelag

blir i Skulestova på Øksnevad, tysdag 20. oktober kl. 20.00.

Organisasjonsleiar i Rogaland bondelag, Olav Sande, blir med.

Årsmøtesaker, smørbrød, kaffi og kake.

Velkommen!

Styret

Husk Sauabingo

lørdag 31. okt. kl. 19.30, Varhaug Idrettshall.

Sjå elles medlemsskriv.

Påmelding innan søndag 25. okt. til Hanne Elise Lindal, tlf. 415 67 044, Kurt Herredsvella, tlf. 975 86 027, el. Henning Skeie, tlf. 918 87 478.

Arr.: Sør Jæren Sau og geit

Norsvin Dalane

inviterer sine svinaktige gode medlemmer til en hyggelig kveld på

Helleland Landbrukscenter onsdag 28. okt. kl 19,30.

Underholdning og god mat. Bjørn Høyland fra Prima blir med og forteller om siste nytt & nyttig.

Ta med din bedre halvdel og kom!

Info om høst/vinteraktivitet

Vil du bli medlem, ring 938 61 170

Sponsor: Prima.

Styret

Årsmøte Tysvær Bondelag

vert på Stemmestaden onsdag 21. okt. kl 19.30.

Vanlige årsmøtesaker, samt besøk frå fylkestyret.

Middag og kaffi, vel møtt.

Styret

HMS-kurs i Hå

mandag 2. november kl.19:30 på Internatet, Varhaug

Kurset for praktisk HMS-arbeid er rettet mot gårdbrukere og andre som jobber med praktisk landbruk.

Kurset er bransjetilpasset for landbruket og tilfredsstiller de krav Arbeidstilsynet og KSL har satt for HMS-opplæring (§3.5 Arbeidsmiljøloven).

Påmelding til Geir Erik Aanestad på mobil 913 38 902 eller Arnfinn Særheim (NLR HMS) 975 28 555

Innen 31. oktober.

Arr. Varhaug Bondelag

Fuglestadbrogete og

Blæselaget

Medlemsmøte torsdag 22. oktober kl 19.30 på «Lofet» Undheim Samfunnshus.

Arvid Reiersen fra Mattilsynet blir med oss med info og dialog, også om hvordan Mattilsynet stiller seg til småraser/bevaringsverdige raser. Kort oppsummering fra kåringsdagen.

Enkel servering. Velkommen!

Styret

Årsmøte Nes Bondelag,

Flekkefjord

tirsdag 27. okt. kl. 19.30 på Maritime, Flekkefjord.

Styret

Årsmøte i Sokndal

Bondelag

mandag 26. okt. kl. 19.30 hos Geir Holmen på Rossland, i biljardbua.

Frist for innkomne saker er 20.10.

Kjell Andreas Heskestad, Rogaland Bondelag, vert med.

Bevertning.

Styret

FAGLAG OG MØTER

Kurs: Bonden som byggherre

Torsdag 12. og 19. november, kl. 09.30-15.00 på Særheim.

Bruksutbygging – god prosess og gjennomføring.

For deg med konkrete byggeplaner, og for deg som tenker noen år fram i tid.

Foredragsholdere inkluderer blant annet Susanne Pejstrup (Lean Farming, DK) og Vegar Brenne (byggningsrådgiver, NLR Nord-Trøndelag).

Deltakeravgift kr 800 for begge dager, eller kr 500 for en enkelt dag.

Påmelding innen 2. november, på

rogaland.nlr.no eller til

Karoline Kvamme, tlf. 99 78 52 25

// karoline.kvamme@nlr.no

Arr: NLR Rogaland, Klepp Rekneskapslag og Innovasjon Norge

Time Sau og Geit

Mandag 26. okt., kl. 19.00,

skal vi arrangere slaktekurs for nybegynnere i samarbeid med Stian Espedal.

Kurset blir hos Livar Nedrebø, Høylandsvn. 154.

Styret

Holdvurderingskurs for

sau Med omvisning.

Nortura Forus, tirsdag 3. nov. kl. 9-14.

Middagsservering i kantina.

Påmelding innen 27.10. til Stian Espedal, på tlf. 979 58 151.

Arr.: Nortura

Gjesdal Sau & Geit

Lørdag 31 okt. blir det arrangert slaktekurs på Ravndal.

Hovedsaklig tar du med deg eget lam/sau til å slakte, men om noen ikke skulle ha, så kan vi i Sau & Geit ordne med 2-3 lam.

Kurset vil vare fra kl. 09:00 og utover dagen.

Kursleder er Stian Espedal!

Påmelding til E. Gilje på tlf. 986 27 984.

Dette er både kjekt og lærerikt, så det er bare til å melde seg på!

Styret

Hå Gjeterhundnemd

skal arrangere Håmesterskap i bruk av gjeterhund kl. 1 og 2, søndag 25 okt. kl. 0900 på Varhaug, Hålandsvegen 250, følg skilting v/vei.

Tevlingen er open for alle. Påmelding til Tore Mattingsdal på tlf. 481 57 530, send helst sms innen 22.10.

Styret

Årsmøte i Karmøy Bondelag

torsdag 22.okt kl.19.30, på Park inn, Flyplassveien.

Det blir servert middag, dessert og kaffi.

Velkommen!

Styret

Høye leiepriser på melk. Er Innovasjon Norge skyld i dette?

Jæren Produsentforening arrangerer åpent stormøte for alle melkeprodusenter, mandag 19. okt. kl. 10.00, på Bore Samfunnshus.

Disse deltar:

- Ingunn Foss, landbrukstalsmann fra Høyre

- Morten Ørdsdal Johannessen, landbrukstalsmann fra Frp

- Martin Svebestad; økonomi i melkeproduksjon og leiepriser

- Ole Andreas Byrkjedal, Bondelaget

- Geir Skadberg, fra Fylkesmannen i Rogaland

- Kristin Sæverud, Innovasjon Norge.

Enkel servering.

Arr.: Jæren Produsentforening

AMMEKUKURS

Tyr Rogaland inviterer alle interesserte til i kurs i ammekuproduksjon .

Bryne Kro & Hotell. Laurdag og søndag 7-8. november 2015.

Kursavgift: 1900 kr for medlemmer i Tyr og 2400 kr for ikkje medlemmer (Inkluderer kurs, lunsj og middag og overnatting i dobbeltrom).

Overnatting i enkeltrom kr 2100 og 2600 kr for ikkje medlemmer.

Bare kurs: 1000 kr og 1200 for ikkje medlemmer. (+400 for middag)

Målgruppe: Kurset er meint for både nystarta og meir erfarne brukarar.

Program

Laurdag:

Kl 10.00

Opning ved leiar i Tyr Rogaland, Torleif Susort

Kl 10.15 – 12.00

Byggtekniske løysingar – Kjetil Olsen, Fjøsssystemer Vest AS

Kl 12.00 – 12.45

Lunsj

Kl 12.45 – 14.00

Økonomi i ammekuproduksjon – Harald Pedersen, Tveit Regnskap AS.

Kl 14.15 – 14.30

Info om kurs i Ku-signal - Bengt Egil Elve, Nortura SA

Kl 14.30 – 15.00

Handtering av dyr, planlegging av dyreflyt, hms. -

Bengt Egil Elve, Nortura SA

Kl 15.20 – 16.00

Hms i ammekuproduksjon – Norsk Landbruksrådgiving Rogaland

Kl 16.00 – 18.00

Gardsbesøk

Kl 20.00 Festmiddag

Søndag:

Kl 09.30 – 10.45

Brunst og valg av rett okse – Siv Undem

Kl 11.00 – 12.00

Klauvhelse – Siv Undem

Kl 12.15 - 13.00

Info frå Tyr Norge, semin- og testoksar 2015 m.m.

Kl 13.00

Lunsj / slutt.

Marknaden skrik etter norsk storfekjøtt – så velkommen til kurs!!!!

Påmelding innen 18. oktober til Sekretær Karin Fuglestad

mail: karin.fuglestad@nortura.no, tlf. 480 11 629.

Tyr Rogaland

FRA BONDE TIL BONDE

HØY/ HALM

Spøneballar

til salgs

Otto Topdal, tlf. 99 16 21 11

Silofôr og høyensilasje,

gamle og nye, fra kr 350,-/stk.

Tlf. 950 54 000

Grasballar til salgs.

Ca. 1.500 stk. (God kvalitet).

Tlf. 971 79 850

Grasballer til salgs.

God kvalitet, med ens.midd., 10 lag plast. Pris etter innhold og vekt.

Vesttun Samdrift, Sandnes,
916 01 788/996 10 307,
ejs@kleppnett.no

Frøhøy og tørr halm

pakket i firkantbunt, til salgs.

Tlf. 957 44 584/991 08 360

1. slått

H3 høy i rundballer med 12 lag plast. 80 % timotei, 75-80 % tørrstoffinnhold, 9 % protein.

2. slått

Høy i rundballer. Timotei. Fint kuttet for minimalt forspill. Transport kan ordnes. Lagret på Sola.

Kontaktes på 409 20 999

Grasballar til salgs

ca. 1000 stk.

Tlf. 926 81 275

HØY/ HALM

Grasballer til salgs,

nye og gamle.

Tlf. 915 73 650

DIVERSE

Høsehus på Varhaug ledig for utleie

Bygget 1996 og ny innredning for frittgående høner i 2014. Ca. 550 kvm, med serviserom og kjøle, eggahentar med stabler, ledig fra våren 2016.

Lars Jan Nord-Varhaug
977 67 002
nord-var@online.no

2 menn i 30 – 40 års alderen

Ønskes til forefallende arbeid på lite gardsbruk i Ryfylke. God betaling.

Henv. Bill.mrk. 42-15

GARD

Gard ønskes kjøpt

evt. forpaktning. Alt av interesse.

Eivind Eide Reime
Tlf: 454 61 618

MASKINAR/UTSTYR kjøp

Dalen føringskorg/ fanghekk

ønskes kjøpt. Alt av interesse.

Tlf. 90 73 78 57

LIVDYR

NKS vêrlam frå 55 til

82 kg

Suffolk vêrlam frå 55 til 60 kg Fine livlam av NKS og Suffolk, til salgs.

Paul Kyllingstad, Sandnes,
tlf. 900 13 701

Kåra NKS verlam

frå avlsbesetn. til salgs.

Herdis og Kjetil Ravndal

Tlf. 95 84 05 50

Kåra vêrlam

2 Fuglestadbrogete og 2 Farga Spel (begge brune) til salgs.

Tlf 924 00 591

Salg av NKS

indeksverar

Tlf. 90 96 54 72

Blæsete verlam til

salgs.

Tlf. 51 75 27 27

Farga kåra spellam

og 1 stk. kåra vêrlam, fuglestadbrokete, til salgs.

Tlf. 400 54 387
Arve Gramstad

Gammelnorsk spelsau m/horn

2 vêrar, 1 og 3 år gamle, til salgs/evt. byttes i gammelnorsk spelsauvêr m/horn.

Tlf. 95 75 60 90

Kåra vêrlam og indeksvêrar til salgs

Kontakt Sirdal veraring v/Jørgen Ådneram
tlf. 99 57 69 96

Texel til sals

Voksne vêrar og kjøttkåra vêrlam. Tlf. 916 25 383, Livar Nedrebø

Rygja vêr

reinrasa, kåra, til sals.

Tlf. 977 54 657

Boergeitkje til salgs

Trivelege dyr, gode beite-/krattryddere tils. i Sandnes.

Tlf. 970 53 823

Kåra farga spælvêr og NKS vêr etter seminfar

til salgs.

Jorunn Øye, tlf. 916 28 566

Kåra NKS vêrlam til

salgs.

Tlf. 918 73 854

KURS I EIERSKIFTE

Torsdag 29. oktober og 5. november kl. 19.00-21.30 i Kantina på Klepp Rekneskapslag, Særheim. Kurset går over 2 kvelder.

Eierskifte er en omfattende prosess, som berører de involverte både økonomisk og følelsesmessig. Det smart å planlegge eierskifte i god tid, slik at både det personlige og økonomiske blir ivarettatt. Siste nytt om regjeringen sitt forslag til økt beskatning ved eierskifte!

Foredragsholdere er Martin Svebestad og Åge Bryne. Kursavgift kr 1.000 pr deltaker. Halv pris for flere fra samme gard.

Påmelding til
Klepp Rekneskapslag,
tlf: 51 78 69 90
eller e-post: klepp@grl.no
www.klepp.no

**Klepp
Rekneskapslag**
– økonomi og utvikling i jærsk ånd

ALT AV BETONGARBEID UTFØRES

Skal du bygge nytt, eller fikse på noe gammelt?
Hus, driftsbygning, plansilo, vi kan det meste – spør oss om pris!
Mob: 95 25 64 70, e-post: kjetil@oh-entreprenor.no
www.oh-entreprenor.no

**Øster
Hus
Entreprenør**

Opp?

Behov for lift? Vi har utleie på Bryne, Vigrestad og Vistnes i Randaberg. Ring oss på 970 85 666 og nå nye høyder!

www.ekstralift.no

Ned?

Vi leier ut minigravere fra 1,7 til 2,6 tonn, med eller uten førerhytte. Meislehammer, steinklype, hyggelige priser. Ring 970 85 666!

www.ekstragraver.no

Utleiemaskiner Felleskjøpet Klepp

Avant minilaster på henger
Vedmaskin med bildrag
Fliskutter med bildrag

FJK Felleskjøpet Rogaland Agder
v/Martin Galta

Klepp Rekneskapslag

– økonomi og utvikling i jærsk ånd

Har du behov for:

- Driftsplan 5-årig

- Budsjett 1-årig

Snart eigarskifte?

**Usikker på vegval
og strategi
framover?**

Starte selskap?

Me kan hjelpe!

Tlf. 5178 6990

e-post: klepp@grl.no

www.kleppgrl.no

Ny giv i sauehaldet i Vest-Agder Fagtur for å se på sauehus lørdag 24. oktober

**Besøk hos familien Roy Steven Ågedal,
Nøkland i Eiken fra kl. 10.00.**

Ta av ved Haddeland på veg 42 inn til Rossevatn.

Sauehuset er bygd i betongelement. Innredninga er levert av Fjøsssystemer som stiller med fagpersoner som kan svare på spørsmål. Manuell føring. Plass til ca. 100 vinterføra sau. Arbeidet med betongelementene og snekkerarbeidet er utført av Kristiansand Montasje og Industriservice A/S.

**Besøk hos Sissel og Olav Harbakk på Opsefjell
i Kvinesdal fra kl. 12.00.**

Kjør veg 42 og ta av mot Fjotland og så veg 835 mot Opsefjell.

De har bygd nytt sauehus i enden på eksisterende sauehus med plass til ca. 120 sau. Grovføret blir gitt i førkassar levert av Grobakken. Nortura vil her spandere grillmat på oss og vil gi oss informasjon om småfe.

**Besøk hos Geir Olav Omland med familie,
Omland i Kvinesdal fra kl. 14.30.**

Ta veg 465 til Omland og kjør under jernbanebru ca. 700 m mot Geir Olav.

Geir Olav har bygd nytt sauehus til ca. 150 sau ut fra kufjøset. Rullende forbrett og innredninga er levert av Fjøsssystemer som har fagpersoner med i sauefjøset.

Fjøsssystemer, Nortura og prosjekt «Ny giv i sauehaldet i Vest-Agder»

Nortura
- fra råvarer til merkevarer

www.fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3178 Våle
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbø
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

Ny rente
landbrukslån:
fra 2,95%

DISTRITKTSSJEF ROGALAND
Peder Skare
Tlf 911 01 528
peder.skare@landkredittbank.no

Vi har satt ned rentene på landbrukslån og -kreditter!

Kontakt Peder for et konkurransedyktig tilbud, eller sjekk våre priser på Landkredittbank.no.

Landkreditt Bank
Sunt bankvett

Eierskifte i landbruket

Kurset tar for seg formelle, økonomiske og mellommenneskelige sider ved eierskifte. Vi oppfordrer begge generasjoner om å delta, møt gjerne flere fra samme gård.

Evje:

Freitag kveld 6. november
 og lørdag 7. november
 2015 - påmeldingsfrist 30.
 oktober 2015.

Stoa:

tirsdagskvelder 26. januar, 2.
 og 9. februar 2016. - påmel-
 dingsfrist 18. januar 2016

Pris: 1500,- pr. person eller 2500,- pr familie/gård
 Påmelding/ Tlf 37 00 51 90 / linda@okorad.no /
 info: www.okorad.no

Økonomisk Rådgivning AS
 - for landbruk og bygdenæringer

Vigrestad Maskinutleie A/S

v/Sigmund Nesvik. Tlf 90 40 89 78

Vi utfører alt innen JORDBEARBEIDING • GRØFTING.

• **PLØYING** m/4 skjærs vendeplø. • **AMAZONAS SKÅLHORV**,
 4 m bredde. • **KIVI PEKKA** rake- og hentemaskin av stein i en
 operasjon, 5 m bredde. • **KROSSKILLER**, 6 m bredde • **KUHN**
SÅMASKIN m/2 frøkammer også direktesåing. • **Utleie av**
dyretransporter. • **MINIGRAVER** fra 1-13 tonn.

Takk for tilliten!

Vi gratulerer Rune Bauge
 med nytt lausdriftsfjøs.

GRUDE
LANDBRUKSBYGG

Epost: post@grudebygg.no - Telefon: 918 71 505

Brannvarslingsanlegg

Vi leverer og monterer og tar service på FG-godkjent
 brannvarslingsanlegg til landbruk. Vi selger alt av
 brannbekjempende utstyr og førstehjelpsutstyr til
 landbruk. Ta kontakt for befaring.

Stian Stokka
Servicetekniker Brann
Stokka Brannteknikk

tlf 453 98 866

post@stokka-brannteknikk.no

Neste Bondevennen kjem 23. oktober

Bv 43	23. oktober
Bv 44	30. oktober
Bv 45	6. november
Bv 46	13. november
Bv 47	20. november
Bv 48	27. november

Fristen for annonsar er torsdag veka før utgjeving.

Tiger meisel til gravemaskin

Alle størrelser. Stort lager.

Karmøy
Sveis & Landbruk

Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Vi har oljen
 som tåler
 det meste,
 selv prisen.

Felleskjøpet Rogaland Agder

GJØDSEL- KAMPANJE KJØP NÅ!

Bestill gjødsel innen 6. november.
Da er du sikret levering og har gjødsla klar til våren.

Kampanjerabatt

- 2 % på storsekk
- 4 % på småsekk
- 5 % på HELgjødse 18-1-10

Bli med i trekning!

Bestill minst 12 tonn Yara eller HELgjødse i kampanjen og bli med i trekningen av tre gevinster:

1. 3 tonn HELgjødse 18-1-10
2. 3 tonn OPTI-NK™ 22-0-12 + Se
3. 3 tonn OPTI-NS™ 27-0-0 (4S)

Levering

Gjødselbestillinger levert med FKRA transport blir utkjørt fortløpende. Gjødsel som skal avhentes må tas ut innen 29. november. Noen vareslag har begrenset lagerbeholdning.

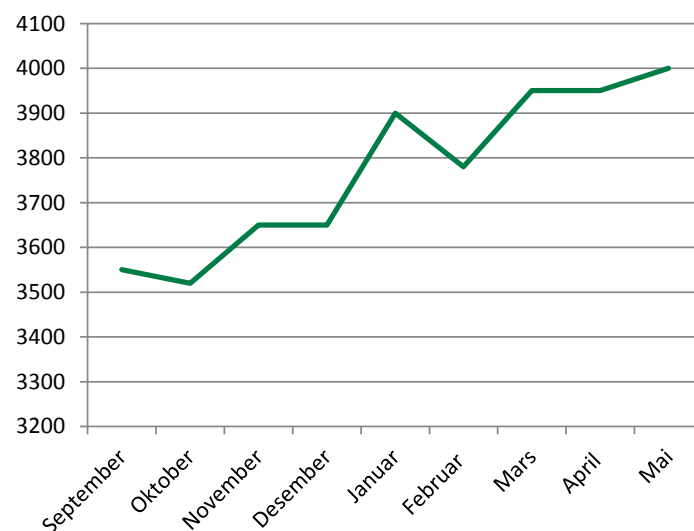
For mer info se www.fkra.no.

Bestill på www.fkra.no

– ring vår ordretelefon 994 30 640
eller din FKbutikk/FK-forhandler.

Pris

Gjødselprisene for våren 2016 er ennå ikke fastsatt, men i ni av ti år er det lønnsomt å handle om høsten. I grafen under ser du prisutviklingen på Fullgjødse 25-2-6 fra høsten 2014 til våren 2015.

Oktober og februar er kampanjeperioder

Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bidrar til økt lønnsomhet for bonden! Vi produserer og selger fôr, gjødse og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvarer. Vi har 19 butikker og 7 verksteder fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.

GJØDSELPRISAR	STORSEKK				SMÅSEKK				
	Nr	Kg	kr/tonn	kr/sekk	Nr	Selges som enkelt-sekk	Kg	kr/tonn	kr/sekk
Fullgjødsele® 25-2-6	51028	600	3850	2310					
Fullgjødsele® 18-3-15	51023	600	4500	2700	54020	X	25	5400	135,00
Fullgjødsele® 22-2-12	51017	600	4300	2580					
Fullgjødsele® 12-4-18	54038	600	5500	3300	54030	X	25	6360	159,00
OPTI-NK™ 22-0-12 + Se	53049	600	4050	2430					
OPTI-P™ 0-20-0	53008	750	8900	6675	53004	X	25	9600	240,00
Kobbernæring*	56045	650	6400	4160					
Magnesiumnæring*	56047	650	6800	4420					
Urea 46-0-0					52013		25	6720	168,00
Kalksalpeter™ (Tropicote)	52031	600	3700	2220	52012	X	25	4080	102,00
Bor - kalksalpeter™	52034	600	3900	2340	52029	X	25	4320	108,00
OPTI-NS™ 27-0-0 (4S)	52042	600	3090	1854					
CAN 27% N	56040	600	2990	1794					
HELgjødsele 18-1-10	51066	500	4100	2050					
HELgjødsele 18-1-10 m/ koboltsulfat	51067	500	4500	2250					
HELgjødsele 18-1-2 m/4 kg koboltsulfat	51096	500	4300	2150					
HELgjødsele 18-1-2	51100	500	3200	1600					
Hønsegjød. Marihøne (øko)	53022	500	2900	1450					
Marihøne Pluss(øko)	51048	500	3500	1750					
Granulert kalk 48/53	42107	600	1300	780	Tomt i Sirevåg. Ny vare mars 2016				
AGRI-DOL 34/51 + 11% Mg	42103	600	1200	720	Tomt i Sirevåg. Ny vare mars 2016				
Kaliumgjødsele 49% (60ER Kali)	55002	600	6200	3720	55001	X	50	6200	310,00
Kalimagnesia patentkali 24/25					55019	X	25	6120	153,00
Kaliumsulfat 41% granulert	55018	600	7200	4320	55005	X	50	7200	360,00

Varer merket med * bak navnet utgår, slutt selges.

Leveringsvilkår

Grunnpris f.o.b. Gjeld henta frå hovudlager. Ved uttak frå våre butikkar/forhandlarar så kjem frakt og lagerkostnader på 2- 4% i tillegg. Hertil kjem tillegg for m.v.a.

Småsekkprisen føreset heil pall. Ved uttak av enkeltsekk er pristillegget 20 kr pr sekk. Produkt som i prislista er merka med X i eiga kolonne blir selde som enkeltsekk. Alle prisane er utan mva. Inntil 10 dagars leveringstid.

Kvantumsrabatt

1% ved minst 12 tonn
2% ved minst 18 tonn
3% ved minst 28 tonn

Atterhald om prisendringar og trykkfeil. Bestillingar til gjeldande prisar forutset at vara er tilgjengeleg på lager.

ENSILERINGSPRISAR	Liter	Varenr.	Pris pr. enhet	Pris pr. liter
Maursyre 85% fat ADR	200	40121	2150	10,75
Maursyre 85% cont. ADR	1000	40126	10200	10,20
GrasAAT® Lacto kanne	25	40146	260	10,40
GrasAAT® Lacto fat	200	40145	1990	9,95
GrasAAT® Lacto cont.	1000	40147	8990	8,99
GrasAAT® Plus kanne	25	40149	275	11,00
GrasAAT® Plus fat	200	40148	2100	10,50
GrasAAT® Plus cont.	1000	40150	9590	9,59
Kofasil® LP kanne	25	40429	320	12,80
Kofasil® LP fat	200	40430	2290	11,45
Kofasil® LP cont.	1000	40431	10500	10,50
Kofasil® Ultra kanne	25	40405	360	14,40
Kofasil® Ultra fat	200	40407	2550	12,75
Kofasil® Ultra cont.	1000	40139	12100	12,10
GrasAAT® korn kanne	25	40416	365	14,60
GrasAAT® korn fat	200	40433	2690	13,45
GrasAAT® korn cont.	1000	40163	12950	12,95

Ensilering, tillegg brutt pall kr 10 pr. kanne kr 50 pr. fat. Det er ingen returpant på 25 l. kanner og 1000 l. container av GrasAAT-produkter.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Lån til nye bønder

**Er du under 40 år og skal kjøpe landbrukseiendom?
Da har vi en løsning som passer perfekt for deg.**

Med pakken Lån til nye bønder får du lån med rente fra 2,9 %, sparing og forsikring for både deg og gården. Landbruksteamet vårt kjenner godt til utfordringene og behovene i landbruket. Du får en fast rådgiver, som du kan treffe både hjemme på gården og på ett av våre mange kontorer.

**Interessert i å vite mer?
Du treffer oss på telefon 02008.**

SpareBank 1
SR-BANK

HELgjødssel

Norges smarteste beitegjødssel!

Helgjødssel kombinerer egenskapene til hønse-gjødsele med styrken til mineralgjødsele.

Gjødsele er utviklet i samarbeid med NLR Rogaland.

Se www.naturgjodsel.no for mer informasjon og tester/rapporter.

NORSK NATURGJØDSEL

Rindavegen 180 4352 Voll | Pb. 208 Sentrum 4001 Stavanger
T: 51 42 00 22 | E-post: info@naturgjodsel.no www.naturgjodsel.no

- Dokumentert lik avling som ved bruk av tradisjonell mineralgjødssel

- Lengre virkning, bedre smak og avbeiting

- Kan leveres med/uten tilsatt kobolt som standard og med kobber som bestillingsvare

Avler for bedre liv

Heatime RuminAct Junior

Kr 1405 pr. mnd. (eks. mva.)*

Nedbetaling over 3 år

Et anlegg som tilpasses kvigeavdelinger og mindre besetninger.

Priseksempel:

Komplett anlegg med 10 transpondere.
Anlegget er låst til maks 20 transpondere.
Kr 46 400,- (eks. frakt og mva.)

* 6% nominell rente

Ta kontakt for bestilling og mer info.:

Geno kundesenter tlf.: 95 02 06 00

Les mer om produktet på www.geno.no

geno

KAMPANJETILBUD!

20 gratis doser!*

Kampanjeperiode 19. oktober-29. november.
* gjelder kun sæd produsert av Geno.

= **Heatime** = RuminAct

SE ALLE VÅRE FLOTTE HERSKAPELIGE BOLIGER

ROMSLIGE GARDSHUS

**BESTILL
GRATIS
HUSKATALOG**

boligpartner.no

LADEGAARD

I vår Herskkelig og Nostalgi-serie finner du 28 ulike klassiske og tradisjonelle hus i størrelsesorden 108 til 499 kvm. Alle husene kan tilpasses og endres i henhold til de ønsker og behov du har. BoligPartner har siden oppstarten i 1993 bygget over 6.000 hus, og setter kvalitet, design og dyktighet høyt. Våre lokale konsulenter er kunnskapsrike og rådgir og hjelper deg underveis gjennom hele prosessen. Ta kontakt for en uforpliktende prat.

Se alle våre hus på boligpartner.no.

Loyd Jarle Hetland

Martin Vold

Sverre Vanvik

Jostein Moene

Øyvind Hebnes

Stavanger:	Kanalsletta 4	4033 Stavanger	Tlf: 48 11 17 00
Bryne:	Jernbanegata 9	4340 Bryne	Tlf: 51 77 19 60
Ryfylke:	Nyvollvegen 3	4160 Finnøy	Tlf: 908 28 531

BoligPartner

Rørleggeren for landbruket
Comfort
 Mæland Rør as

Comfort Mæland Rør as
 Langgata 15
 4362 VIGRESTAD

Tlf: 51 43 73 01 Fax: 51 43 78 89
 e-mail: vigrestad@comfort.as
 www.comfort-vigrestad.no

**Skal du bygge eller
 reparere driftsbygning?**

Be oss om uforpliktende tilbud!

Konkurransedyktige priser:

Drensrør / overvannsrør 110 mm - 630 mm

Pumper til alle formål:

silosaftpumpe - sentrifugalpumpe -

vanningspumpe - brønnpumpe (borehull)

Fôringstralle
 for sau. 54 eteplasser

Fôringstralle
 for storfe. 30 eteplasser

www.lmbateman.co.uk/

Sjekk Batemans hjemmesider,
 og se det store utvalget i
 utstyr til sau og storfe.
 Vi er importør til Norge

HAGIA Karmøy
 ekte utstyrsglede

www.hagiakarmoy.no - torasle@hagia.no
 Tlf. 52 84 67 88/913 74 744

Nesvik Landbruksbygg as

- Betongarbeid
- Påbygg
- Nybygg
- Meisling
- Betongsaging
- Kjerneboring
- Salg av betongelementer

Stian Nesvik, 957 60 445 / E-post: stian @nesvik-lb.no

GODKALVEN

Godkalven er leverandør av utstyr, hytter, innhegninger og løsninger for stell og fôring av kalver og andre husdyr.

Melketaxi

- Enkel og rask melkeføring
- Pasteurisering for sunn melk
- Tanker fra 115-290 liter
- Reduser fôringskostnader
- Enkelt renhold

Melketanker

- 50-300 liter melketank
- Fleksible løsninger
- Større tanker kan og leveres
- Hurtig og stabil kjøling
- Røring med autostop
- Elektronisk kontrollpanel
- Rustfritt stål
- Enkelt renhold
- Energieffektiv

Godkalven AS - Flassamyrvæien 265, 4332 Figgjo

Tel. 908 26 618 - www.godkalven.no

Stavnem & Vigrestad AS

Industrigata 10, 4362 Vigrestad - Telefon 51 77 18 80

Internett: www.stavnem-vigrestad.no. **E-post:** post@stavnem-vigrestad.no

Vindu med PVC karm			Dører PVC med glass/tett		Dører vannfast X-finer		Stål/branddører EI60	
Str. cm, b/h	Lukke vindu	Fast vindu	Str. i cm, b/h:		Str. i cm, b/h:		Str. i cm b/h:	
100 x 100*	kr 1350	kr 1080	89 x 209/199*	kr 4850	89 x 209/199	kr 5184	89 x 209*	kr 4948
113 x 94*	kr 1490	kr 1190	99 x 209/199*	kr 4970	99 x 209/199	kr 5323	99 x 209*	kr 5105
113 x 78*	kr 1340	kr 1070	109 x 209/199	kr 5550	109 x 209/199	kr 5463	109 x 209	kr 5380
120 x 80*	kr 1390	kr 1110	119 x 209/199	kr 5950	119 x 209/199	kr 5625	119 x 209	kr 5880
120 x 60*	kr 1290	kr 990	149 x 209/199	kr 7950	149 x 209/199	kr 8104	149 x 209	kr 8696
100 x 50*	kr 1160	kr 930	179 x 209/199	kr 9650	179 x 209/199	kr 9149	179 x 209	kr 9880
60 x 60*	kr 990	kr 790	199 x 209/199	kr 10750	199 x 209/199	kr 10848	199 x 209	kr 10650

Himlingsplate hvit Plastmo for fjøs: kr 68,50 pr. m²

Veggplater kompakt 12 mm: kr 247,- pr. m²

Veggplater kompakt plast 6 mm: kr 164,- pr. m²

DET BESTE FOR SAUEN OG DEG

Vel du Reime Tulla systemgolv, får du ein unik kombinasjon av dyrevenlege plastrister i liggearealet og strekkmetallrister, i område med høg trafikk som framfor førbrett. Dette gjev deg og sauene ei hel rekkje med fordelar. Sklisikker og lun liggeplass på plastarealet samstundes som du får betre klauvslitasje og gjødselgjennomgang i område med mykje trafikk.

Med Tulla systemgolv får du og eit breitt utval med bæringer/dragarar, som dekkjer dei fleste spenn. Reime sin fleksible konstruksjon og produksjon på Nærbø, gjer at ein kan finna ei svært god og stabil løysing for dei aller fleste tilhøve. Med jamn belastning 200 kg/m². Dette gjer det lettare å få til ei optimal løysing i eksisterande bygg, så vel som til nybygg. Ein kan då få til enklare montering og ikkje minst velje kostnadseffektive bygningstekniske løysingar, for bygget elles.

Reimes førkasse for optimal dyrevelferd

Den har langsgåande open etefront utan spiler. Dette gjer den sikker mot hending og sikrar maksimal dyrevelferd. Førkassen vert levert i fleire lengder og med eit breitt utval av endeløysingar. Noko som gjev unike moglegheiter med tanke på ulike fôringsalternativ. Kjenneteikn elles er solid kvalitet, enkel bruk og omstilling. Den har gitter som held føret på plass og minimerer førsøl. Eteåpning regulert raskt med enkle handgrep når fôr nivået minkar. Avrunda kantar gjer den ekstra dyrevenleg. Svært enkel montering er og noko du vil verdsette.

Reime kraftfôrstasjon

Individuell tildeling av kraftfôr fleire gonger i døgnet, gjev deg full kontroll på tilvekst og hold på dyra. Dette gjev og vesentleg betre fôrutnytting med jamnare pH i vomma og betre næringsopptak. Automatisk opptrapping før lemming sikrar best mogleg næringsbalanse og mjølkeproduksjon i dieperioden. At Reime storbingeløysing med kraftfôrstasjon frigjer ca. 20 % areal i forhold til tradisjonell løysing er og eit viktig moment du skal vurdere. Reime kraftfôrstasjon har justeringar som gjer det mogleg å optimalisera dyreflyten uavhengig av rase og driftsopplegg.

Reime strekkmetall i ramme

Skal du ha strekkmetallrister i ramme? Den spesielle Reime konstruksjonen kor strekkmetallet ligg "laust" i ramma, gjev deg eit «levande» golv som har suveren gjødselgjennomgang. Blir strekkmetallet utslitt, kan du løyse endeprofilen med to skruer og skifte til nytt. Alt er godt dimensjonert og produsert i høg kvalitet. Det er ingen sveisepunkt i strekkmetallet som gir fare for utmattingsbrot eller svekking i galvaniseringa.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Reime

Meisling og utrensk av fjøs for ombygging ...

Egil Håland 4360 Varhaug 51 43 04 94 / 41 69 96 17

www.Toppaland.com

Vi utfører alt innen bolig- og landbruksbygg

Nybygg - påbygg - rehabilitering

Ta kontakt på telefon 991 57 987
oskar@vigrestadbygg.no

VIGRESTAD BYGG

WWW.VIGRESTADBYGG.NO

Vi forhandler alle Perstrup-produkter

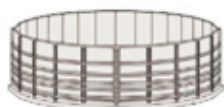
bl.a.:

- gjødseltanker
- skrapegulv nå også med gummibelegg
- industritanker
- tankoverdekning
- førtanker
- komplette fjøssystemer
- plansilo

4M beholdere
Størrelse 10-50 elementer
Også 5m høyde

Vi leverer rømningsstiger for bruk innvendig.

Mob. 932 15 061
www.perstrup.dk

PERSTRUP
NORGE AS

Betongspalter

til storfe og gris
Rimelige priser
Karmøy Sveis & Landbruk
Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

VIERDAL
ADVOKATFIRMA

Vi bistår med de juridiske tjenestene du trenger

Vierdal Advokatfirma AS
Telefon: 90 65 44 44
kontoret@vierdal.no
www.vierdal.no

Kombivogn 2 x 4m
40.000,- + mva

Karmøy Sveis & Landbruk
Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Høvel, sagespon og bark

til salgs. Leveres i 20-80 m³ lass. Nå også sponballer.

sagespon

borge.meland@gmail.com
Mob.: 911 74 250

Materialer til driftsbygning

Sauelekter, kledning og villmarkspanel
Bark og flis

Tlf. 51 45 13 39/99 44 79 03
99 15 52 33

I tillegg til alle typer betongsaging tilbys:

- **KJERNEBORING**
- **MEISLING**
- **ALT I RIVING**

Vi utfører rilling av spaltegulv/oppsamlingsareal i fjøs, med gode erfaringer.

KAY'S
BETONGSAGING

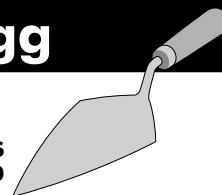
Nærbø

Tlf. 908 37 365

Landbruksbygg

Frå kjellar til tak, nybygg og rep./ominnredning.

Gunnar Høien AS
Tlf. 900 79 400

Komplette landbruksbygg
Forhandler av byggevarer for landbruket.

GRUDE
LANDBRUKSBYGG

Bedriftsveien 35, 4353 Klepp stasjon.
Tlf. 51789850, epost: post@grudebygg.no
www.grudebygg.no

Gilde Grove Stekepølser til middag

Pølser er matglede, og Gilde setter i sin nye medie kampanje fokus på fristende, raske og enkle pølse middager!

– Det er en økende konkurranse fra andre kategorier om å tilby raske og enkle middager. Samtidig er grovere pølser med høyere kjøttinnhold en voksende trend, og salget av spesialpølser øker. Gilde har derfor utviklet Grov Stekepølse som er en kombinasjon av den klassiske middagspølsen, kjøttpølse og spesialpølser, forteller kategorisjef for pølser Elin Prangerød i Nortura.

De nye stekepølsene kommer i to varianter; Gilde Grov Stekepølse Salsiccia med smak av fennikel, persille, chili, timian og hvitløk og Gilde Grov Stekepølse Krainer, som er en bokerøkt pølse med smak av ramslök, pepper, sitron og karve. Pølsene har en grov konsistens og et kjøttinnhold på rundt 80 %. De

vil selges hos COOP OBS, COOP Mega, Kiwi, Meny, Spar og Bunnpris.

Se flere fristende pølse middager på gilde.no/pølser/pølser-til-middag.

Tur til Danmark

Nortura arrangerer tur til Danmark med avreise fra Mortavika med buss til Kristiansand, bussen stopper underveis. Deretter danskebåten til Hirtshals. Turen varer i 4 dager fra 26.-29. november.

– Dette året er det ikke Agromek men en kjempe spennende og fin tur skal det bli, seier Karin Fuglestad.

Vi skal overnatte på Comwell hotell Århus, og besøke flere gårder. Kjøreplan og program for turen finner du i kalenderen på medlem.nortura.no.

Påmeldingsfrist er 30. oktober, og du kontakter Karin Fuglestad, tlf. 480 11 629, eller e-post karin.fuglestad@nortura.no for påmelding.

Medlemsbutikk på Nortura Sogndal

– Torsdag 1. oktober opna me medlemsbutikk i Sogndal, seier fabrikkssjef Anders Knut Molland.

Medlemsbutikken er open tysdag/torsdag kl. 10.00-12.00 og 13.00-16.00. Du kan kontakte Eva Øyrehagen som er ansvarleg på medlemsbutikken på tlf. 99 30 30 86.

Lavere resultat, men bedret kostnadseffektivitet

Resultat før skatt viser et overskudd på 80 millioner kroner i 2. tertial for Nortura SA. Kreven- de markedsforhold, særlig for fjørfe, har gitt reduserte marginer. Kostnadsbesparende tiltak kompenserer delvis, men resultatet er likevel 30 millioner kroner svakere målt mot samme periode i 2014.

Hittil i år viser resultatet før skatt et underskudd på 35 millioner kroner, 54 millioner kroner svakere enn på samme tidspunkt i fjor. Konsernets inntekter vokser med 3,1 prosent i tertialet og 2,2 prosent hittil i år.

Den utfordrende situasjonen som har vært på fjørfe, samt ugunstig utvikling i produksjons- og salgsvolumer medvirker til at bruttomarginen faller med 1,6 prosentenheter i tertialet. Kostnadsbesparelser gjør at den negative effekten på driftsresultatet dempes.

Du kan lese mer om resultatet inklusive tertialrapporten på www.nortura.no.

Biffakademiet med modul 3 på Jæren

TYR og Nortura arrangerer Modul 3 "Ungdyret" av Biffakademiet på Jæren Hotell den 3. og 4. november 2015.

Biffakademiet er et utdanningstilbud for produsenter innen spesialisert kjøttproduksjon. Tilbudet er et samarbeid mellom TYR og Nortura hvor målgruppen er produsenter med bra kunnskap og erfaring fra storfekjøttproduksjon, men som ønsker å utvide kunnskapen på dette området betydelig.

Det er nå er det klart for påmelding. Mer informasjon og påmelding på medlem.nortura.no/biffakademiet.

Kurs for nybegynnere på sau i Ørsta

Prosjektet "Økt sau- og storfekjøtt produksjon i Møre og Romsdal" arrangerer kurs for nybegynnere på sau på Åmdalen ungdomshus i Ørsta, lørdag 31. oktober fra kl. 10.00-18.00.

Har du nylig begynt med sau eller skal starte, er dette noe for deg. Kurset er gratis. Tilsvarende kurs vil gå på Tingvoll på Nordmøre lørdag 7. november. Program for kursa er lagt ut i kalenderen på medlem.nortura.no.

Det vil bli arrangert eget kurs om lamming i februar/mars 2016. Bygning og innredning vil være tema på småfesamlingen i januar 2016.

Påmelding til Mathilde Solli Eide, tlf. 481 20 936 eller e-post mathilde.solli.eide@nortura.no innen 23. oktober.

Prisendringer

Fra mandag 12. oktober øker avregningsprisen for ung sau og sau med kr 1,50 per kg. Det skyldes økt engrospris og er i tråd med det som tidligere er varslet. Samtidig øker satsen for grunntilskuddet for ung sau og sau med kr 1,00 per kg (ny sats 3,70 per kg), og effektivitetstillegget innføres med kr 1,00 per kg fra samme dag. I sum gir dette en økning på kr 3,50 per kg for ung sau og sau.

Fra samme dato reduseres avregningsprisen for storfe med hhv. 10 øre per kg for ung okse, kastrat og kvige, 13 øre per kg for ung ku, og okse, og 11 øre per kg for kalv over 50 kg. Endringene skyldes reduserte hudverdier.

Kadaverhenting

Telemark, Aust-Agder til riksv. 9	901 43 399
Sør-Rogaland, Vest-Agder til riksv. 9	51 43 12 10
Ryfylke (øyene)	975 29 218
Nord-Rogaland opp til Sognefjorden	905 62 045
Sogn og Fjordane nord for Sognefjorden	57 87 69 00
Sunnmøre og deler av Nordfjord, nord for Nordfjorden	908 94 650

Nødslakt

Telemark og Aust-Agder	416 18 622
Sør Rogaland/Vest-Agder + Dalane utan Bjerkreim	478 73 179
Sør-Rogaland (Eigersund/Forus)	480 11 600
Nord-Rogaland (dagtid)	480 99 248
Nord-Rogaland (kveld/helg) + Bergen og Hardanger	977 52 537
Resten av Hordaland	482 88 105
Sogn og Fjordane - Sogn	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord sør for Nordfjorden inkl. Stryn sentrum til Oppstryn + Sunnfjord	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord nord for Nordfjorden og Sunnmøre	977 75 210/ (908 94 650)
Romsdal og Nordmøre	975 75 137

Medlemsbutikker

Førde	57 83 47 49 / 948 38 141
Forus	52 87 78 24
Egersund	51 46 41 68
Sandeid	52 76 42 18
Voss	476 75 411
Bergen	55 36 21 20 / 918 04 555
Sogndal	993 03 086

Returadresse:
Bondevennen
PB 208, sentrum
4001 Stavanger

Foto: May-Linda Schjøberg

RETT FORMEL TIL MJØLKEKYR

FORMEL

Finn FORMEL-kraftfôret som passer din produksjon!

Figuren viser hvor stor vekt det er lagt på de forskjellige egenskapene i de ulike blandingene.

	Høg ytelse	Høg fettprosent	Høg proteinprosent
FORMEL Favør	+	+	+
FORMEL Elite	++	+++	+++
FORMEL Energi Basis	+++	+	+
FORMEL Energi Premium	++++	++	++
FORMEL ProFet	++	++++	++
FORMEL Optima	++++	+	+++

Velg tallkode utifra høstetid og proteininnhold i grovfôret.

	Proteininnhold mellom 11 og 14 prosent	Proteininnhold mellom 14 og 17 prosent	Proteininnhold over 17 prosent
	Seint høsta grovfôr	Middels høsta grovfôr	Tidlig høsta grovfôr
Tallkode	70	80	90

Les mer på www.fkra.no eller
ta kontakt med en av våre storfekonsulenter.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bidrar til økt lønnsomhet for bonden! Vi produserer og selger fôr, gjødsel og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvarer. Vi har 19 butikker og 7 verksteder fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.